

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เฉพาะงานวิจัย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและรวบรวมไว้ เป็นหัวข้อดังนี้

1. ความหมายของครอบครัว
 - 1.1 ความสำคัญของครอบครัว
 - 1.2 สภาพครอบครัวที่มีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน
2. ความหมายของวัยรุ่น
 - 2.1 การแบ่งระยะของวัยรุ่น
 - 2.2 พัฒนาการของวัยรุ่น
 - 2.3 ความต้องการของวัยรุ่น
3. วัยรุ่นกับครอบครัว
4. วิธีการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.2 ลักษณะของวิธีการอบรมเลี้ยงดู
 - 4.3 ผลของการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบต่างๆ ต่อเด็กวัยรุ่น
5. สัมพันธภาพในครอบครัว
 - 5.1 ความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัว
 - 5.2 ลักษณะของสัมพันธภาพในครอบครัว
6. รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว
7. สาเหตุของการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น
8. อารมณ์การตัดสินใจภายในครอบครัว
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของครอบครัว

มีผู้ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้หลายประการด้วยกันดังนี้

กฤษณา จันทร์ตรี⁽¹⁸⁾ ให้ความหมายของครอบครัวว่า เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมที่มีบุคคลอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป มาอยู่ร่วมกัน มีความผูกพันกันทางสังคมหรือทางกฎหมายหรือทางสายโลหิต

จากการสำรวจสำมะโนประชากรแห่งชาติของสหรัฐอเมริกา (U.S. Bureau of the census)⁽¹⁹⁾ ครอบครัวหมายถึง บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องทางสายโลหิต อยู่ร่วมกันโดยการสมรส หรือมีการปรับตัวอยู่ด้วยกัน มีบุคคลอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีความผูกพันกัน

จอห์นสัน บีเอสและคณะ (Johnson BS, et al)⁽²⁰⁾ ครอบครัวหมายถึงบุคคลอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป ที่มีการสมรสอยู่ร่วมกัน หรือมีการปรับตัว

เบอร์เกอร์ส อีดับบลิว (Burgess EW.)⁽²¹⁾ ให้ความหมายของครอบครัวว่า บุคคลในสมาชิกมีความสัมพันธ์กันโดยสายโลหิตการสมรส หรือการปรับตัวอยู่ด้วยกัน สมาชิกอยู่ร่วมกันในครัวเรือนเดียวกัน สมาชิกมีความสัมพันธ์ตามบทบาทหน้าที่ มีกรอบวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีของครอบครัวร่วมกัน

บุญลือ วันทายนต์⁽²²⁾ ให้ความหมายของครอบครัวว่าหมายถึง กลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีเพศสัมพันธ์กันมั่นคง และถาวรเพียงพอที่จะเลี้ยงดูกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันสร้างสมาชิกใหม่ และให้การอบรมแก่สมาชิกใหม่ที่เกิดขึ้นมาให้สามารถช่วยตนเอง และอยู่ในสังคมได้อย่างดี

สุขุม ศรีบุรินทร์⁽²³⁾ ให้ความหมายของครอบครัวว่า หมายถึง กลุ่มคนที่รวมกันดำรงชีพอยู่ภายใต้บ้านหลังคาเดียวกันหรือบริเวณเดียวกันโดยการสมรส โดยสายโลหิต หรือโดยการยอมรับเอาคนอื่นมาเป็นบุตรบุญธรรมมีการปะทะสังสรรค์ มีความสัมพันธ์ มีสถานภาพและบทบาทต่อ

กัน มีการจัดระเบียบทางสังคม ตลอดจนมีทายาทไว้สืบตระกูล อันเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป

สุพัตรา สุภาพ⁽³⁾ ให้ความหมายของครอบครัวว่าหมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาารวมกันโดยการสมรสโดยทางโลหิต หรือโดยการเลี้ยงดู (คือเป็นบุตรบุญธรรม) โดยปกติจะหมายถึง ครอบครัวที่ประกอบด้วยสามีและภรรยา โดยไม่มีบุตรของตนเองก็ได้ มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัวมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันในฐานะที่เป็นสามีและภรรยา เป็นบิดาและมารดา เป็นบุตรชายบุตรหญิง เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวัดธรรมเดิม และอาจจะมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่เพิ่มเติมก็ได้

โดยสรุป ความหมายของครอบครัวก็คือ กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดโดยทางสายโลหิต หรือการสมรส ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวจะอาศัยความรัก และความปรารถนาดีต่อกัน มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมและจริยธรรมต่างๆ แก่สมาชิกเพื่อการดำรงอยู่ในสังคมต่อไป

1.1 ความสำคัญของครอบครัว

การที่ครอบครัวจะอยู่กันได้อย่างปกติสุขนั้น บุคคลในครอบครัวจะต้องรู้และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีอยู่ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า มีผู้ให้ลักษณะหน้าที่ที่จะต้องให้บุคคลในครอบครัวปฏิบัติดังนี้ คือ

บุญลือ วันทายนต์⁽²²⁾ ได้สรุปหน้าที่และความสำคัญของครอบครัวว่ามีอยู่ 2 ประการด้วยกันคือ

1. หน้าที่ทางธรรมชาติอันได้แก่การสร้างสมาชิกใหม่ให้กับสังคม
2. หน้าที่ตามธรรมเนียมประเพณี และกฎหมาย โดยครอบครัวทำหน้าที่
 - 2.1 ปลุกฝังอบรมสมาชิกให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม
 - 2.2 คุ้มครองผู้อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกันตามหลักกฎหมายและจารีตประเพณี
 - 2.3 เป็นแบบอย่างให้สมาชิกในครอบครัวได้ดำเนินตาม

สุพัตรา สุภาพ⁽³⁾ กล่าวถึง หน้าที่ของครอบครัวที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ ให้สมดุลงานกับทรัพยากรภายในประเทศ
2. บำบัดความต้องการทางเพศ โดยออกมาในรูปของการสมรส
3. เลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตขึ้นเพื่อดำรงอยู่ในสังคม ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเติบโตใหญ่
4. ให้การอบรมสั่งสอนแก่เด็กให้รู้จักระเบียบของสังคม โดยครอบครัวจะเป็นที่ให้การอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด
5. ให้ความรักและความอบอุ่น อันจะทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความปลอดภัย และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.2 สภาพทางครอบครัวที่มีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน⁽²⁴⁾

1.2.1 ความรักความอบอุ่นภายในครอบครัว เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดส่วนใหญ่จะมีสภาวะความสับสนทางจิตใจ เพราะขาดความรักความอบอุ่นจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองในครอบครัว เป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว ไม่ได้รับการเอาใจใส่ และควบคุมดูแลจากผู้ปกครองและครอบครัว เนื่องจากบิดามารดาถึงแก่กรรม หรือบ้านแตก จึงทำให้เด็กมีจิตใจแข็งกระด้าง และชอบกระทำความผิด ในเรื่องความรักความอบอุ่นที่บิดามารดาให้กับลูกนั้น จากการศึกษาของฮาร์โลว์เกี่ยวกับความต้องการความรัก และความอบอุ่น พบว่า สิ่งในชีวิตไม่ใช่ต้องการแต่เพียงอาหาร เครื่องนุ่งห่มเท่านั้น ถึงแม้พ่อแม่จะสนองความต้องการขั้นพื้นฐานอัน ได้แก่ ปัจจัยสี่แก่ลูกได้ครบสมบูรณ์ แต่ก็ไม่ใช่จะสนองความต้องการของลูกได้ครบเพราะสิ่งที่ลูกได้รับเป็นเพียงสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายเท่านั้น แต่ลูกยังขาดสิ่งที่ตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความรัก ความอบอุ่น เด็กที่เกิดในครอบครัวที่พ่อแม่เข้าใจให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูกพอเพียง เมื่อเติบโตขึ้นจะกลายเป็นเด็กที่มีสุขภาพจิตที่ดี มองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถเผชิญปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยดี รู้จักตัดสินใจหรือแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นได้ด้วยเหตุผล ในทางตรงข้าม เด็กที่เกิดในครอบครัวที่ไม่ได้รับความรักความอบอุ่นหรือได้รับไม่เพียงพอ เมื่อโตขึ้นจะกลายเป็นเด็กมีปัญหา เจ็บซึม เก็บตัว มองโลกในแง่ร้าย ต่อต้านสังคม ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง เชื่อคนง่ายหรือถูกชักจูงง่าย โอกาสกระทำผิดจึงมีมาก ไม่สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตัวเองได้

1.2.2 ความรักใคร่กลมเกลียวของบิดามารดา มีผลต่อสุขภาพจิตของเด็กเป็นอย่างมาก เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดา รักใคร่กลมเกลียวเข้าใจกัน อยู่ด้วยกันอย่างมีเหตุมีผล ทำให้เด็กมีความสุข มีความใกล้ชิดบิดามารดา มีสุขภาพจิตดี มองโลกในแง่ดี มีความอบอุ่นใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง โอกาสที่จะถูกชักจูงไปในทางที่ผิดมีน้อยมาก เด็กจะรับแต่สิ่งดีงามทำให้เติบโตขึ้นมาเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา และความนึกคิด ในทางตรงข้าม เด็กที่เกิดในครอบครัวที่บิดามารดาขาดความรักใคร่กลมเกลียว มีการทะเลาะวิวาทกันอยู่ตลอดเวลา เจรจากันด้วยถ้อยคำที่หยาบคาย ตบตีกันอยู่เสมอ และใช้ลูกเป็นที่ระบายอารมณ์ จะมีผลกระทบต่อจิตใจเด็กอย่างมาก ทำให้เด็กเติบโตขึ้นกลายเป็นเด็กก้าวร้าวในอนาคต เพราะรับแต่สิ่งไม่ดีงามจากพ่อแม่ไว้ตลอดเวลา ไม่มีความรักความผูกพันกับครอบครัว ไม่ชอบอยู่บ้าน ไม่ชอบเล่าเรียน ชอบหนีโรงเรียน เข้าหาอบายมุขต่างๆ ประพฤติตนไม่เหมาะสม กลายเป็นเด็กก้าวร้าวเกร

1.2.3 การอบรมเลี้ยงดู วิธีการอบรมเลี้ยงดูลูกที่ขาดความพอดี มีส่วนทำให้เด็กกระทำผิดได้ เป็นต้นว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเลี้ยงดูแบบเข้มงวดจนเกินไปมีแต่ระเบียบวินัยตลอดเวลา จนไม่มีโอกาสเป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถทำอะไรตามที่ตนเองต้องการ หรือไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นใดๆ เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจทำอะไรทั้งสิ้น เพราะกลัวความผิด กลัวการถูกลงโทษ กลายเป็นเด็กที่ไม่เป็นของตัวเอง อยู่ลำพังไม่ได้เพราะไม่เคยทำอะไรด้วยตนเองมาก่อน จึงทำให้ง่ายต่อการที่จะถูกชักจูงไปในทางที่ผิด หรือประพฤติผิดได้ในบางรายอาจกลายเป็นเด็กต่อต้านระเบียบกฎเกณฑ์ฝ่าฝืนกฎข้อบังคับของสังคมไป ในกรณีเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเลี้ยงดูด้วยการตามใจหรือปกป้องมากเกินไป เนื่องจากเป็นลูกคนเดียว เป็นลูกคนเล็ก หรือมาจากครอบครัวที่มีฐานะดีมาก เป็นเด็กเอาแต่ใจตัวเอง กลายเป็นเด็กที่ไม่รู้ว่าสิ่งใดถูก สิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เมื่อโตขึ้นเด็กเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทำผิดได้ง่าย ขาดความอดทน ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเมื่อเผชิญกับปัญหาใดๆ โอกาสที่จะตัดสินใจกระทำผิดมีมาก ดังเช่นกรณีเหล่านี้

1.2.3.1 เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีมาตรฐานทางศีลธรรมเสื่อม เด็กเหล่านี้จะได้รับการเลี้ยงดูมาท่ามกลางสิ่งเลวร้ายทั้งหมดจากบิดามารดา ซึ่งติดยาเสพติดให้โทษ ติดสุรา เล่นการพนัน หรือจากครอบครัวที่เป็นโจร หรือโสเภณี เด็กจะเรียนรู้และเคยชินกับสิ่งต่างๆ เหล่านั้น ในที่สุดก็ประพฤติตาม กลายเป็นคนเกะเกเร เป็นอันธพาล คุมแก๊ง คุมซอง เป็นต้น

1.2.3.2 เด็กที่มาจากครอบครัวยากจนมีบุตรมาก เด็กทำให้บิดามารดาไม่มีโอกาสสอปรมได้ทั่วถึงและไม่สามารถสนองความต้องการของบุตรได้ ทำให้เกิดการขัดสน แย่งกันกินแย่งกันใช้ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกบีบคั้นทางจิตใจ เพราะความไม่ทัดเทียมเพื่อนฝูง โอกาสที่จะกระทำผิดมีมาก

1.2.4 ความเข้าใจอันดีระหว่างบิดามารดาและบุตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ไปสู่ระยะผู้ใหญ่อย่างราบรื่นโดยเข้าใจและยอมรับ โดยมีข้อสังเกตเกี่ยวกับวัยรุ่น ดังนี้

1.2.4.1 วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการอิสระ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ถ้าบิดามารดาไม่เข้าใจ ไม่ให้อิสระกับลูก ควบคุมจนเกินไป อาจเป็นสาเหตุทำให้เด็กเริ่มกระทำผิด คือ เริ่มที่จะพูดโกหกเพราะพูดตรงๆ หรือพูดความจริงแล้ว บิดามารดาไม่ยอมเข้าใจ ไม่อนุญาต หรือในบางรายอาจเตลิดออกจากบ้านไปเลยก็ได้

1.2.4.2 วัยรุ่นต้องการการยอมรับจากบิดามารดาว่าเติบโตแล้ว และมีความคิดอ่านของตนเอง หากบิดามารดาไม่เข้าใจยังคงปฏิบัติต่อเขาเช่นเดียวกับวัยเด็กอยู่ จะทำให้เกิดความไม่พอใจบิดามารดา ควรให้โอกาสเด็กได้แสดงความคิดเห็น เมื่อมีปัญหา หรือทุกข์ร้อนใดๆ ก็จะไม่บอกกล่าว ยิ่งในช่วงวัยรุ่น เพื่อนมีอิทธิพลต่อเด็กมาก เมื่อเด็กไม่ยอมรับหรือไม่ยอมปรึกษาบิดามารดา เด็กจะปรึกษาเพื่อน ถ้าได้เพื่อนไม่ดีก็จะนำไปในทางที่ผิดได้

1.2.4.3 บิดามารดาต้องเข้าใจและยอมรับความจริง ที่ว่า วัยรุ่นเป็นวัยที่เริ่มสนใจเพศตรงข้าม และมีความต้องการที่จะมีเพื่อนต่างเพศ ถ้าบิดามารดาไม่เข้าใจห้ามปรามหรือกีดกันไม่ให้เด็กมีโอกาสพบปะสังสรรค์กับเพื่อนต่างเพศ จะทำให้เด็กเกิดความอึดอัด ซึ่งความกดดันต่างๆ ที่เด็กได้รับจากบิดามารดาบวกกับความต้องการทางธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นในระยะนี้จะทำให้เด็กหาทางออกในทางที่ผิดหรือกระทำการที่ผิดได้

การศึกษาดังกล่าวมานี้ แสดงถึงอิทธิพลของครอบครัว ที่มีต่อพัฒนาการของเด็ก และเยาวชนทั้งทางด้าน ร่างกาย สังคม และจิตใจ เด็กและเยาวชนที่เติบโตมาในครอบครัวที่

ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ส่วนหนึ่งนั้นก็พัฒนามาเป็นเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิดได้ต่อไป

2. ความหมายของคำว่า"วัยรุ่น" (Adolescence)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ⁽²⁵⁾ ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า "วัยรุ่น" หมายถึง เป็นวัยย่างเข้าสู่หนุ่มสาว

ประดับ เรื่องมาลัย ⁽²⁶⁾ ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า "วัยรุ่น" หมายถึง วัยที่เพิ่งพ้นวัยเด็กและนับจากวัยนี้ไปเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่มีวุฒิภาวะทางเพศสมบูรณ์ เป็นระยะที่ทุกสิ่งทุกอย่างในร่างกายและจิตใจเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

สุชา จันทน์เอม ⁽⁵⁾ ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า "วัยรุ่น" หมายถึง วัยที่เข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์และพร้อมที่จะเป็นพ่อแม่คนได้

เฮอร์ลอค (Hurlock 1973) ⁽²⁷⁾ กล่าวว่าคำว่า "วัยรุ่น" ตรงกับคำว่า "Adolescence" ในภาษาอังกฤษหมายความว่า ลักษณะที่เด็กจะพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญาและสังคม เด็กในวัยนี้จะค่อยๆ เปลี่ยนแนวความคิด ความเชื่อและทัศนคติสมัยเด็กๆ ไป สู่ความเป็นผู้ใหญ่ และมักถือค่านิยมตามสิ่งแวดล้อมของตนเองมากยิ่งขึ้นตามลำดับ

การประชุมองค์การอนามัยโลกในเรื่องการตั้งครุฑและการทำแท้งในวัยรุ่นเมื่อปีค.ศ. 1987 ⁽²⁸⁾ ให้ความหมายของวัยรุ่นไว้ว่า "วัยรุ่น" หมายถึงช่วงชีวิตซึ่ง

1. มีพัฒนาการด้านร่างกายตั้งแต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะเพศจนกระทั่งถึงมีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์
2. มีพัฒนาการทางด้านจิตใจโดยเปลี่ยนจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่
3. เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพการพึ่งพาทางเศรษฐกิจไปสู่การพึ่งตนเอง

ฉวีวรรณ สุขพันธ์ไพฑาราม⁽²⁹⁾ กล่าวว่าวัยรุ่น หมายถึง ช่วงระยะของบุคคลที่อยู่ในระหว่างการเปลี่ยนแปลงของความเป็นเด็กไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่

แคปแลน เอชไอและซาดีด บิเจ (Kaplan H I. And Sadock B.J.)⁽³⁰⁾ กล่าวว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลงระหว่างวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ ซึ่งมีการพัฒนาร่วมกันระหว่างด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม

โคสกี อาร์. เอสเควีรี เอชเอสและคาร์ลวี (Kosky R. Eshkevari H S. And Carr V.)⁽³¹⁾ กล่าวว่า วัยรุ่นตามความหมายพจนานุกรมอังกฤษว่า เป็นระยะของการพัฒนามนุษย์ที่เกิดขึ้นระหว่างการเริ่มต้นของวัยรุ่นหนุ่มสาว และวัยผู้ใหญ่

จากความหมายของคำว่า “วัยรุ่น” (Adolescence) ดังกล่าว จึงพอสรุปได้ว่า “วัยรุ่น” หมายถึง สภาวะของบุคคลที่อยู่ในช่วงของความเจริญเติบโตจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม

2.1 การแบ่งระยะของวัยรุ่น

ระยะของวัยรุ่นมีผู้แบ่งไว้หลายลักษณะ คือ

ทัศนาก บุญทอง⁽³²⁾ ได้แบ่งระยะวัยรุ่นไว้ 2 ระยะ ดังนี้

- 1.วัยเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น (Preadolescence หรือ Puberty) อายุ 10-13ปี
- 2.วัยรุ่น (Adolescence) อายุ 13-21ปี อาจแบ่งย่อยออกเป็น
 - 2.1 วัยรุ่นตอนต้น อายุ 13-16ปี
 - 2.2 วัยรุ่นตอนปลาย อายุ 17-21ปี

ยุวดี เทียรประสิทธิ์⁽³³⁾ แบ่งระยะของวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1. ระยะก่อนวัยรุ่น (Preadolescence) อายุ 10-12ปี
2. ระยะวัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-16ปี
3. ระยะวัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 17-21ปี

วินัดดา ปิยะศิลป์⁽³⁴⁾ แบ่งระยะของวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1. วัยแรกรุ่น อายุ 10-13ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง อายุ 14-16ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย อายุ 17-19ปี

ลูเอลล่า (Luella Cole)(อ้างในสุชา จันทน์เอม)⁽³⁵⁾ นักจิตวิทยาชาวอเมริกันได้แบ่งระยะของวัยรุ่นออกเป็น 3ระยะดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence)
 - เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 13-15ปี
 - เด็กชายจะมีอายุระหว่าง 15-17ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence)
 - เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 15-18ปี
 - เด็กชายจะมีอายุระหว่าง 17-19ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence)
 - เด็กหญิงจะมีอายุระหว่าง 18-21ปี
 - เด็กชายจะมีอายุระหว่าง 19-21ปี

สุชา จันทน์เอม⁽⁵⁾ ได้แบ่งระยะวัยรุ่นไว้ 3 ระยะดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-15ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 15-18ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 18-21ปี

ประสาธ อิศราปรีดา⁽³⁶⁾ แบ่งระยะวัยรุ่นออกเป็น 2 ระยะดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) อายุ 13-15ปี (หญิง), อายุ14-17ปี (ชาย)
2. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 17-20ปี รวมทั้งเพศหญิง และเพศ

ชาย

2.2 พัฒนาการของวัยรุ่น

อีริกสัน (Erikson) ⁽³⁷⁾ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาการว่าเป็นขบวนการทางด้านจิตใจ และสังคมที่มีวิวัฒนาการ มีขั้นพัฒนาการต่อเนื่องไปอย่างมีแบบแผน ในแต่ละขั้นเด็กจะพบปัญหาเฉพาะวัย ซึ่งถ้าเขาสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้เขาก็จะพัฒนาสูงขึ้นต่อไปได้ ระยะเวลาพัฒนาการใน ระยะเวลาวัยรุ่นอยู่ในขั้นที่อีริกสัน เรียกว่า ขั้นการมีเอกลักษณ์ของตนเอง และความสับสนในบทบาท (Sense of Identity V.S. Sense of Identity Diffusion) เด็กในวัยนี้จะอยู่ก้ำกึ่งระหว่างความเป็น เด็กและผู้ใหญ่ และสังคมก็มีความคาดหวังกับเด็กมาก ทำให้เกิดความสับสน วัยนี้จึงต้องการรู้จัก ตัวเอง และเป็นตัวของตัวเอง ถ้าเด็กไม่สามารถกำหนดบทบาทของตัวเองได้อย่างแน่นอน เมื่อโต ขึ้นจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมแบบเด็กๆ (Immature) ดังนั้นถ้าสังคมช่วยให้เด็กทราบถึงบทบาท และหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน เด็กก็จะเกิดความรู้สึกอุทิศแรงกาย แรงใจ ให้แก่กลุ่มสังคมของ ตน (Sense of Fidelity)

พัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

2.2.1 พัฒนาการทางกาย (Physical Development)

การเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่พัฒนาการด้านอื่นๆ วัยรุ่นจะมีการเจริญเติบโตเต็มที่ทางโครงสร้างและอวัยวะส่วนต่างๆ ดังนี้

- ส่วนสูง ในเพศหญิงจะสูงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระหว่างอายุ 10 □ - 14 ปี ส่วนใน เพศชายจะสูงเพิ่มขึ้นอย่าง รวดเร็วในระหว่างอายุ 12 □ - 14 □ ปี และในเพศหญิงจะไม่สูงขึ้นต่อ ไป เมื่อมีอายุตอนปลายของวัยรุ่น ส่วนในเพศชายยังคงสูงต่อไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งถึงอายุประมาณ 20 ปี ⁽⁵⁾

- น้ำหนัก ในระยะก่อนวัยรุ่นเด็กชายจะมีน้ำหนักมากกว่าเด็กหญิงในช่วงระหว่าง ระยะเวลาวัยรุ่นตอนกลาง เด็กหญิงจะเริ่มมีน้ำหนักมากกว่าเด็กชาย หลังจากระยะเวลาวัยรุ่นตอนกลางไป แล้วผู้ชายจะหนักมากกว่าผู้หญิงเล็กน้อย และจะยังคงมีน้ำหนักมากกว่าตลอดไป

- สัดส่วนของร่างกาย เด็กหญิงกระดูกเชิงกรานจะขยายออก ตะโพกผาย ลำตัวกลม มีส่วนโค้ง ส่วนเด็กชายขากรรไกรขยายออก ออกกว้าง ไหล่กว้าง มือเท้าใหญ่ แขนขายาว ทรวดทรง ผึ่งผาย หน้ายาวเล็กกว่ากว้าง หน้าผากดูสูง จมูกที่สั้นก็จะยาวลงและใหญ่ขึ้น

- การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางเพศโดยในเด็กชายจะเกิดอาการฝันเปียก น้ำเสียว เปลี่ยนแปลง แดกพรำ และห้าวขึ้น เริ่มมีหนวดเครา ส่วนในเด็กหญิงจะเริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก มีขนขึ้นบริเวณอวัยวะเพศ และรักแร้ หน้าอกและตะโพกขยายใหญ่ขึ้น (5,32,39,40)

2.2.2 พัฒนาการทางอารมณ์ (emotional development)

อารมณ์ของวัยรุ่นเป็นอารมณ์ที่รุนแรง หรือบางที่เรียกว่าวัยรุ่นนี้เป็นวัย “พายุแค้น” ซึ่งหมายถึงการมีอารมณ์ที่รุนแรง เชื่อมั่นในตนเอง มักมีความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่ อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย การเกิดอารมณ์ที่ง่ายและรุนแรง จึงทำให้วัยรุ่นง่ายต่อการยุแหย่หรือชักนำให้เกิดความรู้สึกอยากลอง ทั้งในทางที่ดีและที่เลว

ลักษณะการแสดงออกทางอารมณ์ที่พบได้บ่อยในวัยรุ่นมี 2 ลักษณะคือ ความกลัว และ ความวิตกกังวล ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกได้ต่าง ๆ กัน (32,33)

2.2.3 พัฒนาการทางสติปัญญา

ปียิน พีอาเจต์ (Jean Piaget) (5) ได้แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดออกเป็นขั้นใหญ่ๆ ตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ระยะเวลาก่อนที่จะเด็กจะพูดและใช้ภาษาได้ เด็กจะเรียนรู้ทางประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อหลังจากนั้นก็เปลี่ยนแปลงระดับการใช้ประสาทสัมผัสเพื่อการรับรู้ และการเคลื่อนไหวมาเป็นการเตรียมตัวเพื่อใช้กระบวนการคิดในสมอง และเด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงวัยรุ่น เด็กจะมีความรู้ ความคิด สามารถใช้ภาษาและสัญลักษณ์ได้อย่างถูกต้องกว้างขวางจนสามารถคิดและแก้ไขปัญหาได้โดยอาศัยเหตุผลทางสติปัญญา จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กมีความรู้ ความคิด สามารถใช้ภาษาและสัญลักษณ์ได้อย่างถูกต้องและกว้างขวางกว่าวัยเด็ก

เนื่องจากระยะวัยรุ่นเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายทาง

ร่างกาย ทำให้วัยรุ่นมีพลังมาก มีความกระตือรือร้น และมีความสามารถต่างๆเพิ่มขึ้น ทำให้วัยรุ่น รู้จักใช้ความคิดพิจารณาเหตุผลต่างๆ สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับคนอื่น รู้จักพิจารณาตนเองและสังเกตดูว่าคนอื่นเขามีความรู้สึกต่อตนอย่างไร ทั้งพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นไปในทางที่สังคมยอมรับ

2.2.4. พัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคมหมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น ระยะเวลาวัยรุ่นจะมีพัฒนาการทางสังคมดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับในวัยเด็ก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของเด็กกับบิดามารดา และการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับ ซึ่งเด็กจะจดจำเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่จะเตรียมเด็กให้ได้รับประสบการณ์ทางสังคมที่ดีและอบรมเด็กให้เรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ในช่วงระยะวัยรุ่นเด็กชายและเด็กหญิงจะเริ่มมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและพัฒนาความเป็นอิสระจากบิดามารดา แต่ในขณะเดียวกันยังต้องการความรักและการเอาใจใส่อยู่ เด็กวัยรุ่นไม่ต้องการถูกควบคุมจากบิดามารดา แต่กระนั้นก็ยังต้องการความช่วยเหลือแนะนำ สังคมวัยรุ่นเป็นกลุ่มของเพื่อนร่วมวัย (peer group) เด็กรู้สึกเป็นสุขปลอดภัยและสบายในการเล่น เทียว เรียน กิน นอน ทำงาน กับเพื่อนร่วมวัยมากกว่าปฏิบัติกิจดังกล่าวร่วมกับบุคคลต่างวัย เด็กมีความจงรักภักดีต่อกลุ่มยอมรับเอาค่านิยม ความเชื่อ ความสนใจของคณะด้วยความเต็มใจและสนิทสนมกับเพื่อนร่วมกลุ่ม แน่นแฟ้น การรวมกลุ่มทำให้เด็กมีความรู้สึกอบอุ่นใจ และกล้าแสดงความคิดเห็นผู้ใหญ่ เด็กจะต่อต้านกรณีที่เขาเห็นว่าไม่ยุติธรรม

2.3 ความต้องการของวัยรุ่น

สุพัทธา สุภาพ⁽³⁾ กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์โดยเฉพาะของวัยรุ่นมักขึ้นอยู่กับค่านิยม (Value) ที่แต่ละคนยึดถือและส่วนใหญ่มักจะยึดค่านิยมในกลุ่มที่ตนเองเข้าร่วมด้วย ค่านิยมอาจเปลี่ยนได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

ในระยะเวลาวัยรุ่นนั้นมีความต้องการดังนี้ คือ

1. ต้องการความสัมฤทธิ์ผล (Achievement) หมายถึง ความต้องการทำอะไรให้ดีที่สุด ต้องการความสำเร็จ ชอบทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยความชำนาญและความพยายาม อยากให้ผู้อื่นเห็นว่าตนเป็นผู้ชำนาญงาน ต้องการงานชิ้นสำคัญให้สำเร็จ หรือทำงานชิ้นยากๆ ให้เป็นอย่างดี ต้องการแก้ไขปัญหายที่ยุ่งยาก ชอบทำอะไรที่ดีกว่าคนอื่น และเขียนนวนิยายหรือบทละครได้

2. ความต้องการยกย่องผู้อื่น (Deference) หมายถึง ความต้องการรับคำแนะนำจากผู้อื่น อยากรู้ว่าผู้อื่นคิดอย่างไร ชอบทำตามคำชี้แจงหรือความคาดหวังของผู้อื่น ชอบยกย่องเคารพผู้อื่น ชอบชมผู้อื่นว่าทำงานได้ดี ยอมรับความเป็นผู้นำของผู้อื่น ชอบอ่านชีวประวัติของบุคคลสำคัญ ชอบทำตามประเพณีนิยม และอยากให้ผู้อื่นเป็นผู้ตัดสินใจให้

3. ความต้องการความเป็นระเบียบ (Order) หมายถึง ความต้องการทำงานเป็นระเบียบเรียบร้อย ชอบวางแผนก่อนลงมือทำอะไรที่ยากๆ ชอบรวบรวมรายละเอียดในงานที่จะต้องทำ ชอบเก็บจดหมายและเอกสารอื่นๆ อย่างเรียบร้อย และจัดให้เป็นระเบียบตามระบบใดระบบหนึ่ง ชอบรับประทานอาหารเป็นเวลา ชอบวางแผนการทำงานให้ทุกสิ่งทุกอย่างดำเนินไปอย่างราบรื่นโดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง

4. ความต้องการแสดงออก (Exhibition) หมายถึง ความต้องการกล่าวถึงสิ่งที่ผู้อื่นเห็นว่าหลักแหลม ชอบเล่าเรื่องตลกและเรื่องที่น่าสนใจ ชอบเล่าเรื่องการผจญภัย และประสบการณ์ของตนเอง อยากให้ผู้อื่นสังเกตและกล่าวถึงรูปร่างหน้าตาของตน ชอบพูดเพื่อจะดูว่าจะมีผลอย่างไรกับผู้อื่น ชอบพูดถึงความสำเร็จของตน ชอบเป็นจุดสนใจ ชอบใช้คำพูดที่ผู้อื่นไม่ค่อยเข้าใจ และชอบการตั้งคำถามที่ผู้อื่นตอบไม่ได้

5. ความต้องการพึ่งตนเอง (Autonomy) หมายถึง ความต้องการไปไหนมาไหนด้วยความพอใจ ต้องการพูดได้อย่างที่คิด ต้องการตัดสินใจด้วยตนเอง ชอบอิสระเวลากระทำการต่างๆ ชอบทำอะไรมักไม่คำนึงถึงว่าผู้อื่นจะคิดอย่างไร ชอบวิจารณ์บุคคลที่มีอำนาจ ชอบหลีกเลี่ยงการรับผิดชอบและหน้าที่

6. ความต้องการไมตรีสัมพันธ์ (Affiliation) หมายถึง ความต้องการช่วยเหลือเพื่อนและซื่อสัตย์ต่อเพื่อนๆ ชอบทำสิ่งต่างๆ ให้เพื่อน ชอบรู้จักคนแปลกหน้า ชอบมีเพื่อนให้มากที่สุด ชอบแบ่งปันสิ่งของกับเพื่อนๆ ชอบทำงานกับเพื่อนมากกว่าทำงานตามลำพัง ชอบสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนๆ ชอบเขียนจดหมายถึงเพื่อน

7. ความต้องการความเข้าใจตนเองและผู้อื่น (Interception) หมายถึง ความต้องการวิเคราะห์แรงจูงใจและความรู้สึกของตนเอง ชอบสังเกตผู้อื่น พยายามว่าผู้อื่นรู้สึกอย่างไรเมื่อพบปัญหา มักเอาใจเขามาใส่ใจเรา มักวิเคราะห์เหตุผลของคนอื่น ว่าเหตุใดเขาจึงทำอย่างนั้นมาก

กว่าที่จะดูเพียงสิ่งที่เขาทำ ต้องการวิเคราะห์แรงจูงใจของผู้อื่น และชอบทำนายว่าผู้อื่นจะปฏิบัติ
อย่างไรในเหตุการณ์หนึ่งๆ

8. ความต้องการขอความช่วยเหลือ (Succorances) หมายถึง ความต้องการให้ผู้อื่น
ช่วยเหลือเวลาเดือดร้อน ชอบให้ผู้อื่นให้กำลังใจตน ชอบให้ผู้อื่นแสดงความเมตตากรุณาต่อตน
ชอบให้ผู้อื่นเห็นใจและเข้าใจเมื่อตนประสบปัญหา อยากให้คนอื่นรัก ชอบให้ผู้อื่นทำอะไรด้วยความ
เต็มใจ อยากให้ผู้อื่นปลอบเวลาตนมีความทุกข์ ชอบให้ผู้อื่นเสียใจด้วยเมื่อตนป่วย และ
อยากให้ผู้อื่นห่วงใยเมื่อตนป่วย

9. ความต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่น (Dominance) หมายถึง ความต้องการขัดแย้ง
กับความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบเป็นผู้นำกลุ่ม อยากให้ผู้อื่นนับถือตนเป็นหัวหน้า อยากได้รับการ
คัดเลือกและแต่งตั้งให้เป็นประธานกลุ่ม อยากได้รับเชิญเป็นผู้ไกลเกลี่ยข้อถกเถียงของผู้อื่น
ต้องการมีอิทธิพลชักจูงให้ทำตามสิ่งที่ตนปรารถนา ชอบแนะนำและบงการผู้อื่น และชอบบอกผู้
อื่นว่าทำงานอย่างไร

10. ความต้องการยอมรับผิด (Abasement) หมายถึง ความต้องการยอมรับผิดเมื่อ
ทำสิ่งที่ผิดพลาดไป ยอมรับการตำหนิเมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้น รู้สึกว่าความเจ็บป่วยและความ
ทุกข์ที่ได้รับนั้นทำให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย อยากได้รับการลงโทษเมื่อทำผิด รู้สึกเสียใจในการที่
ตนไม่สามารถทนต่อเหตุการณ์ได้ มักรู้สึกประหม่าเมื่อมีคนทีเหนือกว่าอยู่ด้วย และรู้สึกว่าตนเอง
ด้อยกว่าทุกด้าน

11. ความต้องการช่วยเหลือผู้อื่น (Nurturance) หมายถึง ความช่วยเหลือเวลาที
เพื่อนเดือดร้อน มักยกโทษให้แก่เพื่อนๆ ชอบทำอะไรเล็กๆน้อยๆ ให้ผู้อื่น ชอบมีน้ำใจต่อผู้อื่น
ชอบเห็นใจเวลาผู้อื่นได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วย ชอบแสดงความรักใคร่ชอบพอดต่อผู้อื่น และชอบ
ให้ผู้อื่นเล่าเรื่องปัญหาส่วนตัวให้ฟัง

12. ความต้องการเปลี่ยนแปลง (Change) หมายถึง ความต้องการทำสิ่งแปลกๆ
ใหม่ๆ ชอบท่องเที่ยว ชอบพบปะกับคนแปลกหน้า ชอบเปลี่ยนกิจวัตร ชอบค้นคว้าสิ่งใหม่ ชอบ
รับประทานอาหารตามสถานที่แปลกๆ ใหม่ๆ ชอบทดลองทำงานใหม่ๆ ไม่ซ้ำซ้อน ชอบเปลี่ยนที่
อยู่ไปตามที่ต่างๆ และอยู่ในที่แปลกๆ นิยมการแต่งกายที่ทันสมัย ชอบทำอะไรที่แปลกใหม่

13. ความต้องการอดทน (Indurance) หมายถึง ความต้องการทำงานโดยไม่หยุดจน
กว่าจะสำเร็จ ชอบทำงานที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ชอบทำงานด้วยความมานะอดทน ชอบคิด
แก้ไขปัญหาระบายๆ จนกว่าจะแก้ไขได้ ชอบทำงานชิ้นหนึ่งๆ ให้สำเร็จก่อนที่จะทำงานชิ้นต่อไป

ชอบทำงานจนดึกเพื่อให้งานสำเร็จ ไม่อยากให้ใครมารบกวนเวลาทำงาน ชอบทำงานหรือคิดแก้ปัญหาต่อแม้ดูเหมือนว่าจะไม่มีทางสำเร็จก็ตาม

14. ความต้องการคบเพื่อนต่างเพศ (Deheterosexuality) หมายถึง ความต้องการออกไปพบเพื่อนต่างเพศ ชอบทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกับเพื่อนต่างเพศที่ถูกต้อง ชอบอยู่ใกล้ชิดกับเพื่อนต่างเพศ ชอบให้เพื่อนต่างเพศว่ารูปร่างหน้าตาของตัวเองชวนมอง ชอบคุยเกี่ยวกับเรื่องเพศ ชอบอ่านหนังสือหรือบทละครที่มีเรื่องเพศเป็นส่วนใหญ่ ชอบพูดหรือฟังเรื่องขบขันเกี่ยวกับเพศ และมักเกิดอารมณ์ตื่นเต้นในเรื่องเพศ

15. ความต้องการที่จะก้าวร้าวหรือรุกรานผู้อื่น (Aggression) หมายถึง ความต้องการขัดแย้งความคิดเห็นของผู้อื่น ชอบบอกผู้อื่นว่าตนคิดอย่างไรเกี่ยวกับตัวเขา ชอบวิจารณ์ผู้อื่นอย่างเปิดเผย ชอบหัวเราะเยาะผู้อื่น หรือตำหนิผู้อื่นเมื่อไม่เห็นด้วยกับเขา ชอบแก้แค้นคนที่สบประมาทตน มักโกรธง่าย และชอบวิจารณ์ผู้อื่นเมื่อมีสิ่งผิดพลาดเกิดขึ้น และชอบอ่านหนังสือพิมพ์เรื่องฆาตกรรมและเรื่องรุนแรงอย่างอื่น

3. วัยรุ่นกับครอบครัว

สุชา จันท์ธอม⁽⁵⁾ กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นสถาบันแรกที่ได้ให้การอบรมทางด้านจิตใจแก่เด็กตลอดเวลาอุปนิสัยส่วนตัว และอารมณ์ของเด็กเริ่มมีมาที่บ้าน เด็กจะเป็นผู้มีความคิด ความรู้สึก มีมารยาท หรือการวางตัวอย่างไรนั้นอยู่ที่การอบรมเลี้ยงดูจากบ้านส่วนหนึ่ง สิ่งแวดล้อมทางบ้านได้แก่ บิดามารดา สถานที่อยู่อาศัย ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมในบ้าน ดังนั้น บ้านจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลแรกที่จะหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดี หรือคนเลวได้แต่ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย ทั้งในสังคมและในครอบครัว ปัญหาสำคัญที่พบในครอบครัวคือ ความขัดแย้งและการหย่าร้างของคู่สามี ภรรยา โดยเฉพาะการหย่าร้างของสามี ภรรยาที่มีบุตรด้วยกัน หากภาวะครอบครัวไม่ดี เช่น บ้านแตก ขาดการเอาใจใส่จากบิดามารดา อาจจะทำให้วัยรุ่นประพฤติผิดไปจากที่สังคมกำหนด เช่น ปัญหาอาชญากรรมวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

จากการศึกษาอิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อการใช้จ่ายกระดุนประสาท ประเภทเอมเฟตา มีนของเด็กวัยรุ่น นพพร พานิชสุข⁽⁴¹⁾ ได้ผลการศึกษา พบว่า อิทธิพลของครอบครัวมีผลมากที่สุด ในอันที่จะทำให้เด็กวัยรุ่นมีแนวโน้มใช้จ่ายกระดุนประสาท เนื่องจากสภาพครอบครัวไม่สมบูรณ์

บิดามารดาแยกทางกัน หรือหย่าร้าง และพินิจรัตน์ จงเจษฎากุล⁽⁴²⁾ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางศึกษาด้านเศรษฐกิจและสังคม พบว่าสัมพันธภาพในครอบครัวที่ไม่ดี บิดามารดาทะเลาะวิวาทกันบ่อย บิดามารดาขาดการดูแลเอาใจใส่ มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงของการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินของเด็กและเยาวชน

ศิริพร หลิมศรีวงศ์⁽⁴²⁾ กล่าวว่า ภาวะที่บิดามารดาจากกันด้วยการหย่าร้างหรือแยกทางกัน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียชีวิตเรียกว่า บ้านแตก (broken home) ทำให้เด็กขาดความอบอุ่น เป็นคนหวาดกลัว กังวลก้าวร้าว และมีลักษณะทางประสาท

ในการศึกษาของนางวัลย์ กัมพลาศิริ⁽⁴³⁾ ได้ศึกษาสภาวะแวดล้อมทางครอบครัวของผู้ป่วยจิตเวชวัยรุ่น พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาของผู้ป่วยส่วนมากร้อยละ 34 อยู่ในระดับน้อยที่สุด มีความบาดหมางหรือห่างเหินกัน หรือแยกทางกันจนไม่มีเวลาใกล้ชิดเอาใจใส่นุทร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Monroe⁽⁵⁾ พบว่า ผู้ป่วยทางจิตเวชทั่วไปร้อยละ 19.5 ขาดบิดามารดา หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อนอายุ 16 ปี และร้อยละ 46.7 แยกจากบิดาอย่างน้อย 3 เดือนในวัยเด็ก นอกจากนี้จะมีผลกระทบต่อเด็กในด้านจิตใจแล้วยังส่งผลกระทบต่อทางการเรียนด้วย

ดังนั้น บิดามารดาต้องพยายามทำบรรยากาศภายในบ้านให้น่าอยู่ กล่าวคือ บิดามารดาควรมีความรักใคร่ ประองดองกัน ร่วมมือในการอบรมเลี้ยงดูบุตรทำให้บุตรได้ใกล้ชิดบิดามารดา และมีความมั่นใจว่า บิดามารดารักตน หากเป็นเช่นนี้แล้ว ปัญหาวัยรุ่นที่เกิดขึ้นก็จะลดน้อยลง

4. วิธีการอบรมเลี้ยงดู

คุณภาพประชากร เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ แต่การที่จะพัฒนาคุณภาพประชากรให้ได้ต้องมีประสิทธิภาพมีจุดเริ่มต้นจากการอบรมเลี้ยงดูเด็ก⁽⁴⁵⁾ และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการเด็กให้เจริญเติบโตและมีพัฒนาการด้านต่างๆ ที่เหมาะสมเพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ก็คือ บิดามารดา⁽⁴⁶⁾ ดวงกมล คงเมือง⁽⁴⁷⁾ กล่าวว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็นสภาพแวดล้อมของครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูจะเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับความพร้อมทางกายและจิตใจ ตลอดจนการยอมรับวิธีการอบรมเลี้ยงดูนั้นๆ จากเด็ก

4.1 ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู

รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์⁽⁴⁸⁾ ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูโดยแยกเป็น 2 ประเด็น คือ การอบรม และการเลี้ยงดู

การอบรม หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย พึ่งตนเองได้ มีนิสัยประหยัดและอดออม มีความซื่อสัตย์ มีจิตใจเมตตาากรุณา เป็นต้น

การเลี้ยงดู หมายถึง การให้ความเอาใจใส่ดูแลเด็กในด้านต่างๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน

1. การฝึกให้เด็กรับประทานอาหารตามหลักโภชนาการ เช่น ไม่เลือกอาหาร รู้จักรับประทานสิ่งที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย รับประทานอาหารเป็นเวลา
2. การฝึกให้เด็กมีสุขนิสัยเป็นผู้มีอนามัย รู้จักรักษาความสะอาดตัวเอง รู้จักป้องกันโรค ฝึกการขับถ่ายให้เป็นเวลา และรวมถึงการฝึกให้เด็กเป็นคนมีลักษณะนิสัยที่ดีด้วย เช่น ให้เป็นคนร่าเริงแจ่มใส รักษาความสะอาดเรียบร้อย สวยงาม ชยัน ว่องไว และช่างสังเกต เป็นต้น
3. การฝึกให้เด็กมีนิสัยที่ดีในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่น เช่น มีความเมตตาากรุณา รู้จักกาลเทศะ มีสัมมาคารวะ มีมารยาทดี รู้จักเล่นและทำงานกับเพื่อน รู้จำให้อภัย ขอโทษ และขอบคุณ เป็นต้น

ดวงเดือน พันธุมนาวินและคณะ⁽⁴⁵⁾ ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า หมายถึง การที่ผู้เลี้ยงดูกับเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกันอันเป็นแนวทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้รางวัลหรือลงโทษการกระทำต่างๆ ของเด็กได้ นอกจากนี้เด็กยังมีโอกาสเฝ้าสังเกตลักษณะและการกระทำต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูด้วย ส่วนการที่ผู้เลี้ยงดูจะส่งเสริมหรือขัดขวางลักษณะหรือพฤติกรรมใดๆ ของเด็ก ย่อมขึ้นอยู่กับความนิยมของสังคม หรือของกลุ่มที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ นอกจากนี้ลักษณะต่างๆ ของผู้เลี้ยงดูยังเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับลักษณะของคนอื่นๆ ในสังคมด้วย ฉะนั้นจึงเข้าใจได้จากวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กนี้ ผู้เลี้ยงดูจะถ่ายทอดลักษณะต่างๆ ในสังคมนั้นให้แก่เด็ก ถ้าผู้เลี้ยงดูมาจากกลุ่มหรือส่วนของสังคมที่แตกต่างกัน

อรพินทร์ ชูชม⁽⁴⁹⁾ ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ในครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบิดามารดา และบุคคลอื่นๆ ปฏิบัติต่อเด็กเพื่อสนองความต้องการที่จำเป็นของ

เด็กทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และยังสามารถนำสั่งสอนฝึกอบรมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมด้วย

ดุซงกี โยเฮลา⁽⁵⁰⁾ ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดูว่า หมายถึง พฤติกรรมของผู้ปกครองที่ปรากฏต่อเด็กทั้งทางบวกและทางลบ ในทางบวกได้แก่ การให้สมาชิกสนับสนุน มีเหตุผลการยอมรับนับถือความสามารถ และความคิดเห็นของเด็ก มีความสม่ำเสมอและเหมาะสมในการให้รางวัลหรือลงโทษ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูในทางลบได้แก่ การออกคำสั่งให้เด็กปฏิบัติตามควบคุม ไม่ยอมรับความเห็นของเด็ก หรือการปฏิบัติของผู้ปกครองแบบปล่อยให้เด็กปฏิบัติตามไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน แบบเรียกร้องเอาจากเด็ก ปล่อยปละละเลยไม่ใส่ใจให้เหตุผล

ดาวลอย ชูศรี⁽⁵¹⁾ ได้ให้ความหมายของการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดา หรือตัวแทนของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อบุตร เพื่อสนองความต้องการของบุตรตั้งแต่เกิดถึงปัจจุบัน อันเป็นทางให้ผู้อบรมเลี้ยงดูสามารถให้รางวัลหรือลงโทษการกระทำต่างๆ ของบุตรได้นอกจากนี้บุตรยังมีโอกาสรับรู้การกระทำต่างๆ ที่ผู้อบรมเลี้ยงดูกระทำต่อตน เพื่อให้เกิดความเข้าใจวิธีการอบรมเลี้ยงดูของผู้เลี้ยงดูอีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ปกครองมีหน้าที่ดูแลเอาใจใส่บุตรให้เจริญเติบโตทางด้านร่างกาย และสั่งสอนถึงทักษะต่างๆ ในการดำรงชีวิต ซึ่งการสั่งสอนนี้จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก การที่บุตรจะมีบุคลิกภาพในทางบวกหรือลบ ก็ขึ้นอยู่กับวิธีการ ความรู้ทัศนคติของผู้ปกครองที่จะให้กับบุตร

4.2 ลักษณะการอบรมเลี้ยงดู ได้มีผู้แบ่งไว้ดังนี้

ดี.เค.พัมรอย (D.K. Pumroy) (อ้างใน สถิต วงศ์สุวรรณ)⁽⁵²⁾ ได้แบ่งประเภทการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา ไว้ 4 ประเภท ดังนี้

1. ประเภทรักจนเหลือ เป็นประเภทการอบรมเลี้ยงดูแบบให้เด็กเป็นศูนย์กลางสำคัญ เด็กได้รับความรัก เอาใจใส่และตามใจอย่างมาก ไม่ได้รับการฝึกให้อยากคิดด้วยตัวเอง ไม่ถูกฝึกให้มีความคิดริเริ่ม ไม่มีความรับผิดชอบในสิ่งใด

2. ประเภทเข้มงวด เป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบให้เชื่อฟังอย่างเคร่งครัด อยู่ในกรอบ ถ้าไม่ทำตามคำสั่งของผู้เลี้ยงดูจะมีความผิด ถูกลงโทษ

3. ประเภทละทิ้งและปฏิเสธ เช่น การอบรมเลี้ยงดูแบบไม่สนใจใยดี ผู้เลี้ยงดูแสดงตนเป็นศัตรูอย่างเปิดเผยกับเด็ก แสดงความเกลียด โกรธ ออกมาในรูปการลงโทษ ควบคุม และบังคับ

4. ประเภทอนุถนอมแบบไขว่ในหิน เป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบคอยดูแลบุตรอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ทำทุกสิ่งทุกอย่างให้กับบุตร โดยไม่ให้นุตรทำงานใดๆ ทั้งสิ้น เกรงบุตรจะลำบาก คิดว่าเป็นการทุ่มเทความรักเป็นหน้าที่ แม่เด็กจะโตมากพอ และสามารถทำอะไรได้แล้ว เด็กก็ไม่มีโอกาสทำอะไรด้วยตนเอง

บามรินด์ (Baumrind) (อ้างใน Neilson L) ⁽⁵³⁾ ได้แบ่งประเภทการอบรมเลี้ยงดูไว้

3 ประเภท คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการ (Authoritarian) บิดามารดาแบบเผด็จการนี้ให้เด็กทำความต้องการของบิดามารดาฝ่ายเดียว และเด็กจะถูกลงโทษถ้าไม่ทำตามกฎระเบียบที่บิดามารดาได้ตั้งไว้

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ (Permissive) บิดามารดาแบบรักตามใจจะมีการควบคุมวางระเบียบหรือลงโทษเด็กนานๆ ครั้ง ปล่อยให้เด็กทำอะไรต่างๆ ได้ตามใจชอบ บางครั้งเด็กจะรู้สึกว่บิดามารดาไม่รัก

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่ (Authoritative) บิดามารดาแบบเอาใจใส่ จะอนุญาตให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแสดงความคิดเห็น แต่ยังคงปฏิบัติตามกฎระเบียบและใช้การลงโทษเด็กเมื่อจำเป็น

การ์เบรียล (Garbriel) ⁽⁵⁴⁾ ได้แบ่งประเภทการอบรมเลี้ยงดูไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. บิดามารดาที่แสดงความเป็นเจ้าของมากเกินไป (Over-Possessive Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะให้ความรัก ความคุ้มครอง และตามใจเด็กเกินไป มักเป็นบิดามารดาที่สูญเสียความรักจึงชดเชยสิ่งที่ขาดไป เช่น แม่หม้าย บิดามารดาที่มีลูกยากมีบุตรคนเดียว บิดามารดาที่ขาดความรักในวัยเด็ก บิดามารดาพวกนี้ชอบตั้งคำถามกับบุตรว่าบุตรไม่รักมารดาแล้วใช่ไหม บุตรคงไม่รักมารดาเหมือนแต่ก่อนแล้ว

2. บิดามารดาที่ไม่ยอมรับบุตร (Rejective Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะแสดงการไม่ยอมรับให้บุตรเห็นอย่างชัดเจน ไม่สนใจสวัสดิการของบุตร ไม่สนใจพัฒนาการทางร่างกาย

และสังคมของบุตร มีพฤติกรรมตรงกันข้ามกับบิดามารดาที่แสดงความเป็นเจ้าของ บิดามารดาประเภทนี้มีทั้งฐานะดีและฐานะไม่ดี

3. บิดามารดาแบบอัตตาธิปไตย (Authoritarian Parents) บิดามารดาประเภทนี้ควบคุมลูกมาก ให้ความรักที่อบอุ่นน้อย (Lack of Warm Affection) ต้องการให้ลูกเชื่อฟัง อยู่ในระเบียบและอยู่ในคำสั่ง บิดามารดาประเภทนี้มักถูกอบรมเลี้ยงดูแบบเคร่งครัดมาก่อน

4. บิดามารดาที่ยอมลูก (Over Permissive Parents) บิดามารดาประเภทนี้จะปล่อยให้ทำอะไรตามใจชอบ ให้เด็กมากเกินไปจนจำเริญ ที่ปล่อยให้เด็กไม่ใช่เป็นเพราะไม่สนใจแต่เป็นเพราะไม่กล้าห้าม

5. บิดามารดาแบบประชาธิปไตย (Democratic Parents) บิดามารดาประเภทนี้ให้อิสระแก่ลูกในการแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมให้ลูกพัฒนาทักษะที่เหมาะสมกับวัยถึงขีดสุด ให้ความอบอุ่น แสดงความเห็นอกเห็นใจบุตรในโอกาสที่เหมาะสม ให้ความรักที่พอดีแก่บุตร พิจารณาคุณสมบัติดีเลวของบุตรด้วยความยุติธรรม

สมุน อมรวิวัฒน์, ทศนา เขมมณี, วารี ธีระจิตร และ อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร⁽⁵⁵⁾ ได้ทำการสำรวจรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของเด็กไทย พบว่าเด็กไทยได้รับการอบรมเลี้ยงดู 10 รูปแบบ ดังนี้

1. การให้อิสระเชิงควบคุม เป็นการเลี้ยงดูโดยให้อิสระแก่เด็กเป็นอย่างมาก ในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับตนเอง เช่น การเลือกอาหาร เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และการเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น ต่อไปผู้ใหญ่จะเริ่มให้เด็กช่วยตนเองมากขึ้น โดยการให้อิสระแก่เด็กในการทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น รับประทานอาหาร เอง อาบน้ำ และแต่งกายเอง ส่วนใหญ่การให้อิสระเชิงควบคุมแก่เด็กนี้เพื่อความปลอดภัยของเด็ก และช่วยลดภาระงานของผู้ใหญ่ลง

2. การควบคุมเชิงละเลย เป็นการเลี้ยงดูแบบการควบคุมของผู้ใหญ่แต่ไม่เป็นการควบคุมตลอดกระบวนการ เช่นว่า ถ้าพฤติกรรมใดที่ห้ามเด็กหรือบอกเด็กแล้วเด็กนั่งเฉย หรือยังกระทำอยู่ ผู้ใหญ่ก็ปล่อยให้ละเลยให้เด็กทำต่อไป

3. การยอมรับแบบไม่แสดงออก หมายถึง การที่ผู้ใหญ่ให้การยอมรับเด็กโดยไม่แสดงออกอย่างชัดเจนทางพฤติกรรม ผู้ใหญ่ไทยในชนบทมักไม่แสดงความรักเด็กโดยการโอบกอด นอกจากเด็กเล็กๆ อายุประมาณ 1-3 ขวบ แต่เมื่อเด็กโตขึ้น การสัมพันธ์ทางกายระหว่างผู้ใหญ่และเด็กจะน้อยลง การแสดงความรักและการยอมรับจะเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากการสัมผัสและสัมพันธ์ทางกายไปเป็นการแสดงออกทางวาจาและการกระทำ เช่น เมื่อเด็กมีพฤติกรรมในทางที่ดี เป็นที่พอ

ใจของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่มักไม่ให้การชมเชยแต่ถ้าการกระทำของเด็กไม่เป็นที่พอใจ ผู้ใหญ่จะตักเตือนดูว่า หรือสั่งสอน

4. การเป็นแบบอย่าง พฤติกรรมผู้ใหญ่แสดงออก เด็กจะเรียนรู้โดยการเลียนแบบซึ่ง พฤติกรรมของผู้ใหญ่มีทั้งทางบวกและทางลบ

พฤติกรรมทางบวกของผู้ใหญ่ เช่น การแสดงกิริยามารยาทที่มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ และพระสงฆ์ การทำงานภายในบ้านและการขยันทำมาหากิน การทำบุญ การแบ่งปัน การช่วยเหลือกันในหมู่เพื่อนบ้าน การรวมกลุ่มพัฒนาพวกในหมู่บ้าน ความสนุกสนานร่าเริงในวันนักขัตฤกษ์ การหยอกล้อยั่วเย้ากัน การดูแลสัตว์เลี้ยง เป็นต้น

พฤติกรรมทางลบของผู้ใหญ่ เช่น การพูดไม่จริง หลอกกัน เห็นเป็นเรื่องสนุก การด่าทอ ทะเลาะวิวาท การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา และทารุณสัตว์ การเล่นหวย

5. การให้เด็กสัมผัสกับสภาพแวดล้อมและร่วมสถานการณ์แล้วเกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติ เด็กได้เรียนรู้จากการสัมผัสและสัมผัสกับสภาพแวดล้อมที่เป็นบุคคล สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางจิตวิญญาณ และสภาพแวดล้อมทางวัตถุ ตลอดจนสื่อต่างๆ

ในชีวิตประจำวันของเด็กนับตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงเวลาเข้านอนเด็กได้สัมผัสประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจาก

5.1. การสนองความต้องการทางกาย เช่น การกินอาหาร การขับถ่าย การพักผ่อน ออกกำลังกาย การอาบน้ำทำความสะอาด การสวมเสื้อผ้า การนอนหลับ

5.2. การสังเกตและเรียนรู้บทบาทของตนในครอบครัว โดยที่เด็กจะเรียนรู้จากความสัมพันธ์ กับผู้ใหญ่ส่งเสริม

5.3. การเรียนรู้โดยมีส่วนร่วมในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและการทำมาหากิน เช่น การติดตามผู้ใหญ่ไปในไร่ นา การไปทำบุญที่วัด การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การกราบพระก่อนนอน

5.4. การเรียนรู้จากการเล่นและเพื่อนเล่น นอกจากเป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมแล้ว เด็กยังได้ฝึกหัดการปรับตัวและฝึกฝนคุณธรรมหลายประการ

5.5. การเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น น้ำท่วม ยายเจ็บป่วย การลากข้าวมาใส่ยุ้ง การไปเที่ยวเล่นในบ้านใกล้เคียง การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน การไปซื้อของที่ร้านค้า เป็นต้น เด็กได้เรียนรู้เพื่อเผชิญสถานการณ์เหล่านี้โดยการสังเกตพฤติกรรมของผู้ใหญ่ การห้ามปราม ตักเตือน สั่งสอนของผู้ใหญ่ การเรียนรู้เช่นนี้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีแบบแผนและขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้ใหญ่ด้วย

6. การใช้พฤติกรรมทางวาจาอย่างมากและแสดงผลน้อย เป็นวิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ผู้ใหญ่ใช้พฤติกรรมทางวาจา บอกรังแก ดักเตือน หลอก ชูเสริมแรง ปลอบโยน และดุด่าแก่เด็ก

7. การใช้อำนาจในการอบรมเลี้ยงดู เป็นการอบรมเลี้ยงดูที่ผู้ใหญ่จะใช้อำนาจทั้งวาจาและท่าทางแก่เด็ก เช่น การสั่งให้เด็กทำงานโดยไม่คำนึงถึงความพร้อมของเด็ก ไม่ว่าจะเด็กกำลังทำอะไรอยู่ เมื่อผู้ใหญ่สั่งต้องทำตามคำสั่ง ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะถูกลงโทษ ดุด่า

8. การไม่คงเส้นคงวา เป็นการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยขึ้นกับพฤติกรรมทางวาจาและทางการกระทำของผู้ใหญ่ เช่น ถ้าอารมณ์ดีจะมีวิธีอบรมเลี้ยงดูเด็กอีกอย่างหนึ่ง ถ้าอารมณ์ไม่ดีการแสดงออกของผู้ใหญ่ก็จะเป็นอีกแบบหนึ่ง

9. การมีผู้ดูแลเลี้ยงดูหลายคน ลักษณะโครงสร้างของครอบครัวไทย เป็นครอบครัวขยายจึงมีผู้มีส่วนช่วยในการอบรมเลี้ยงดูเด็กหลายคน

10. การสนองตอบของพ่อแม่เปลี่ยนไปตามวัย วุฒิภาวะ และเพศของเด็ก

William⁽⁵⁶⁾ ได้แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ คือ

1. แบบประชาธิปไตย (democracy) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้เด็กมีอิสระในการพูดและการปฏิบัติ มีการสนองความต้องการตามธรรมชาติ และทำโทษเด็กด้วยเหตุผล

ข้อปฏิบัติสำหรับสมาชิกในครอบครัวแบบประชาธิปไตย

- เคารพความคิดเห็นของบุคคลแต่ละคนในครอบครัว
- ไม่ล่วงล้ำสิทธิของสมาชิกอื่นในครอบครัว
- ยอมรับความคิดเห็นของเสียงข้างมาก
- รับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับมอบหมายให้ทำ
- เคารพปฏิบัติตามระเบียบที่ครอบครัวได้วางไว้

วีรยุทธ วิเชียรโชติและนวลเพ็ญ⁽⁵⁷⁾ ได้เสนอรูปแบบการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยว่าเป็นแบบการ อบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน วิธีการอบรมเลี้ยงดูดังกล่าวเป็นวิธีการที่บิดามารดาให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็กเป็นสำคัญ สอนให้เด็กรู้จักตนเองด้วยวิธีการแห่งเหตุผล

2. แบบอัตตาธิปไตยหรือแบบเข้มงวดกวดขัน (Authoritarian) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาจะตั้งกฎเกณฑ์ควบคุมการกระทำของเด็กทุกอย่าง เด็กจะต้องรักษาระเบียบอย่างเข้มงวด

3. แบบไม่มีกฎเกณฑ์หรือแบบปล่อยปละละเลย (Rejection) หมายถึง วิธีการอบรมเลี้ยงดูที่ไม่มีข้อบังคับใดๆ กับเด็กเลย บิดามารดาต่างก็ไปคนละทางไม่สนใจเด็ก

4.3 ผลของการได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบต่างๆ

วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กทั้ง 3 วิธีดังกล่าว ย่อมจะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็ก ซึ่งวราภรณ์ รักรวิชัย⁽⁵⁸⁾ ได้อธิบายผลที่เกิดที่เกิดจากการอบรมเลี้ยงดูได้ดังนี้

1. เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี รู้จักใช้เหตุผล มีความรับผิดชอบและเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่น

2. เด็กที่มาจากครอบครัวที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบอัตตาธิปไตย หรือแบบเข้มงวดจะเป็นเด็กที่คอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเอง ขาดความคิดริเริ่มและความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กจะมีแนวโน้มสุขภาพจิตเสียและมีอาการทางประสาท

3. เด็กที่มาจากครอบครัวที่เลี้ยงดูแบบไม่มีกฎเกณฑ์ หรือ ปล่อยปละละเลยจะเป็นเด็กที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง ไม่มีเหตุผล ขอบทะเลาะเบาะแว้งกับผู้อื่น และมีลักษณะก้าวร้าวไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่

5. สัมพันธภาพในครอบครัว

ครอบครัวเป็นพื้นฐานทางชีวภาพ และเป็นสถาบันสังคมสากล ที่ทุกสังคมต้องประสบเป็นหน่วยของสังคมที่มีความคงทนที่สุด และยังไม่เคยปรากฏสังคมมนุษย์ใดที่ไม่มีสถาบันครอบครัว ปรากฏอยู่ เพราะมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันนี้ ตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตใหญ่

สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสำคัญมากดังเช่น ผ่น แสงสิงแก้ว⁽⁵⁹⁾ กล่าวว่าความผูกพันรักใคร่ในครอบครัว เป็นรากฐานของความสุขแห่งชีวิต เป็นรากฐานของความเป็นปึกแผ่นแห่งสังคมของประเทศชาติบ้านเมือง และของโลก ชีวิตในสังคมย่อมตั้งต้นมาจากครอบครัว ถ้าครอบครัวแตกแยกหรือครอบครัวขาดความผูกพันรักใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคมจะ แตกแยกประดุจ

เงาตามตัว ถ้าครอบครัวเป็นสุขความอบอุ่นในบ้านก็ต้องมีความเข้าใจระหว่างสมาชิกในครอบครัว ก็ต้องดี

5.1 ความหมายของสัมพันธภาพภายในครอบครัว

สัมพันธภาพ มีความหมายว่า ความผูกพัน ความเกี่ยวข้อง⁽²⁵⁾ สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ลักษณะทางพฤติกรรมภายในครอบครัว ประกอบด้วย บิดา มารดาและบุตร ที่อาศัยอยู่ในครอบครัว มีความรักความห่วงใย มีการดูแลเอาใจใส่ต่อกัน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิกในครอบครัว

กมลลา แสงสีทอง⁽⁶⁰⁾ ให้ความหมายของความสัมพันธในครอบครัวว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ตามบทบาทที่คนเรามีต่อสมาชิกในครอบครัว ถ้าความสัมพันธ์มีลักษณะเป็นความปรองดองรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัว ก็นับว่าเป็นลักษณะสัมพันธภาพที่ดี แต่ถ้าเป็นความขัดแย้ง หรือมีความรู้สึกที่เป็นอริต่อกัน ถือว่าเป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่ดีภายในครอบครัว

5.2 ประเภทความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร มีหลายแบบด้วยกัน ซึ่งในแต่ละแบบย่อมมีส่วนที่จะพัฒนาให้เด็กในแต่ละครอบครัวมีบุคลิกลักษณะแตกต่างกันออกไป เช่น ก่อ สวัสดิศพานิชย์⁽⁶¹⁾ ได้เสนอแนะถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวและอิทธิพลของความสัมพันธ์แต่ละแบบไว้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์แบบปล่อยตามใจ พ่อแม่หลายคนมีความเข้าใจผิดว่า การปล่อยตามใจบุตรเป็นวิธีการประชาธิปไตย จึงมีความภูมิใจในการสร้างความสัมพันธ์กับบุตรแบบนั้น บางคนตามใจบุตรเพราะเป็นความรักและหลงใหล ทำให้เด็กควบคุมความประพฤติของตนเองไม่ได้ ขาดความเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ขาดความรับผิดชอบ

2. ความสัมพันธ์แบบผู้ปกครองใช้อำนาจบังคับ ด้วยความปรารถนาดีที่พ่อแม่ บางคนก็ใช้อำนาจบังคับควบคุมอย่างเข้มงวดกวดขัน เด็กที่ได้รับความสัมพันธ์แบบนี้มักเป็นคนขาดความคิดริเริ่ม ปกครองตนเองไม่ได้

3. ความสัมพันธ์แบบใช้เหตุผลเพื่อทำความเข้าใจกัน พ่อแม่ใช้อำนาจบังคับควบคุมเด็กโดยอาศัยเหตุผล และความเข้าใจเป็นที่ตั้ง พ่อแม่มิได้ปล่อยตามใจเด็ก แต่เปิดโอกาสให้เด็ก

ได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิด จะทำให้เด็กมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความสามารถในทางวิเคราะห์ใช้เหตุผลได้ดี ปรับตัวได้ดีและมีความเป็นผู้นำสูง

การให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ซึ่ง สุธี จิตราภรณ์⁽⁶¹⁾ กล่าวว่า หัวใจของครอบครัวคือ พ่อแม่และลูก เพราะฉะนั้นสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูกจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก การที่เด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพดี มีอนาคต จะต้องได้รับสิ่งสำคัญอันเป็นพื้นฐานอย่างเพียงพอ นั่นก็คือ ความรักความอบอุ่น และการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอนที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับ เกษม ตันติผลาชีวะ⁽⁶²⁾ ซึ่งกล่าวว่า พ่อแม่มีความสัมพันธ์กับลูกดี ได้เลี้ยงดูให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกมาเป็นลำดับขั้นตอนเป็นที่พึงพอใจแก่ลูกได้ ย่อมมั่นใจได้เลยว่าลูกของตนจะไม่มีปัญหาสุขภาพจิตไปได้เลย

6. รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว (Family Communication Pattern)

รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการของการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น สามี-ภรรยา บิดา-มารดา-ลูก ซึ่งถือเป็นการวิเคราะห์การสื่อสารในระดับระหว่างบุคคล (Interpersonal Level) แทนที่จะเป็นระดับบุคคลโดยตรง (Individual Level)⁽⁶³⁾

ส่วนแคนเทอร์ (Kantor) และเลร์ (Lehr)⁽⁶⁴⁾ ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาวิจัยในสาขาการสื่อสารในครอบครัวออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (closed family communication) การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (open family communication) และการสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย (random family communication) แต่ละแบบมีข้อดีและข้อด้อยในตัวเองและอาจเป็นแบบวิธีสร้างสรรค์หรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเลือกสรรมาใช้ในแต่ละสถานการณ์

1. การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด หมายถึงแบบวิธีการเลือกสรรในครอบครัวที่เข้มงวด มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์อย่างรัดกุม ผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำและควบคุมกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว ประเด็นของการสนทนาและข้อมูลข่าวสารที่ผ่านสื่อต่างๆ เข้ามาจะต้องกลั่นกรองด้วยข้อจำกัดต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของครอบครัว ซึ่งจะกำหนดว่าจะอะไรบ้างที่สมาชิกควรจะได้ประสบพบเห็นและอะไรบ้างที่ไม่ควร

ในครอบครัวแบบนี้เด็กที่อ่านหนังสือได้ง่ายจะได้รับรางวัลเป็นสิ่งตอบแทน ในทางตรงกันข้ามก็ใช้การลงโทษสำหรับเด็กที่ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่ เรื่องของเวลามักเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดในครอบครัวแบบนี้ว่ามีการวางระเบียบในเรื่องเวลาไว้อย่างเคร่งครัด มีตารางเวลาสำหรับกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันและทุกคนต้องรักษาระเบียบ เช่น จะต้องกลับถึงบ้านไม่เกิน 17.00น. จะต้องเข้านอนก่อน 22.00 น. ข้อความที่ผู้ใหญ่มักพูดกับเด็กในครอบครัวแบบนี้ได้แก่ ข้อความในทำนองชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเกียรติยศของวงศ์ตระกูล

ข้อดีของครอบครัวแบบปิดคือครอบครัวแบบนี้ มักจะแก้ไขสถานการณ์ที่อยู่ยากได้โดยอาศัยวิธีการเชิงอำนาจนิยมซึ่งมีคุณประโยชน์หลายประการ ประการแรก การใช้อำนาจ นิยมมักจะมุ่งให้เกิดประสิทธิผล ประการที่สอง วินัยและการควบคุมพฤติกรรมสามารถให้ความรู้สึกมั่นคงและปลอดภัยแก่สมาชิกได้เป็นอย่างดี ในกรณีที่สมาชิกประพฤติตามครรลองของกฎระเบียบ ประการต่อมาการใช้ทรัพยากรในครอบครัวแบบนี้มักจะมีการจัดสรรอย่างรอบคอบไม่ปล่อยให้แต่ละคนทำอะไรตามอำเภอใจ ส่วนข้อเสียของครอบครัวแบบปิดคือทำให้นุตรหลานไม่มีอิสระอย่างเต็มที่ ปิดกั้นตนเองจากโลกภายนอก ดำเนินกิจวัตรประจำวันอย่างเต็มไปด้ด้วยข้อกำหนด

2. การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจความเป็นไปต่างๆภายในครอบครัวสูง แต่ละคนมีบทบาทค่อนข้างมากและมีความยืดหยุ่นสูง แม้ว่าโดยปกติแล้วพ่อแม่จะมีอำนาจในบ้านมากกว่าลูก แต่ก็มีความบทบาทเฉพาะที่จำเป็น กฎระเบียบภายในครอบครัวเป็นสิ่งที่ผ่อนผันและเปลี่ยนแปลงได้ง่ายเช่น เวลาพร้อมรับประทานอาหารเช้าเปลี่ยนแปลงโดยการตัดสินใจของคนส่วนใหญ่ในบ้านหรือบางคนอาจไม่มารับประทานอาหารเช้าที่บ้านก็ได้ ประเด็นต่างๆเป็นเรื่องที่พูดคุยถกเถียงกันได้ การโน้มน้าวใจเป็นวิธีการที่พ่อแม่มักใช้ได้ผลดีกว่าการแสดงอิทธิพลเหนือลูก ทุกคนมีสิทธิโน้มน้าวใจสมาชิกคนอื่นๆให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการ แม้ว่าโดยปกติพ่อแม่จะเป็นหัวหน้าครอบครัวมีอำนาจในการจัดการต่างๆภายในบ้าน แต่โครงสร้างของอำนาจก็ไม่ได้เป็นไปอย่างตายตัว แต่ละคนมีสิทธิที่จะเสนอร่วมตัดสินใจและดำเนินการได้ ครอบครัวแบบนี้มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกมากพร้อมกันนั้นก็ได้รับอิทธิพลจากคนภายนอกอยู่เสมอ ไม่มีการสะกิดกันข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆที่หลั่งไหลมาสู่ครอบครัวเหมือนครอบครัวแบบปิด

ข้อดีของครอบครัวแบบเปิด คือสมาชิกแต่ละคนมีสิทธิที่จะปรับความต้องการของตนเองให้เข้ากับครอบครัว เพราะใช้วิธีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจและยึดถือเสียงข้างมากเป็นสำคัญ แต่ละคนสามารถมีอิทธิพลต่อครอบครัวได้ ครอบครัวแบบเปิดให้โอกาสแก่บุคคลในการเจริญเติบโตสูง ทั้ง

ทางด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา อย่างไรก็ตาม ข้อเสียของครอบครัวประเภทนี้ก็มี ได้แก่ การมีสภาพที่ง่ายต่อการแตกแยก ขาดความปรองดองกัน เพราะต่างก็ยึดมั่นในความคิดเห็นของตน เมื่อมีข้อขัดแย้งขึ้นสมาชิกในครอบครัวมักมีทิฐิมานะที่จะเอาชนะกัน การหวังที่จะอาศัยเสียงเกินกว่ากึ่งหนึ่งนั้นพอจะเป็นไปได้ แต่ที่หวังจะให้ทุกคนเห็นพ้องต้องกันเป็นเอกฉันท์นั้นเป็นไปได้ยาก

3. การสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนสามารถทำอะไรตามที่ต้องการได้ กฎระเบียบต่างๆมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวแบบนี้เป็นไปตามสบายในแบบฉบับของแต่ละคน เรื่องที่แต่ละคนสนใจมักเป็นเรื่องในปัจจุบัน ไม่มีเป้าหมายระยะยาวสำหรับอนาคต การใช้ทรัพยากรหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆในครอบครัวแบบนี้มักเป็นไปเพื่อจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าครอบครัวแบบนี้ติดต่อกับบุคคลภายนอกสูง และรับอิทธิพลจากภายนอกมากตามอัธยาศัยของสมาชิกแต่ละคน ความเป็นอยู่เป็นไปตามความพอใจของแต่ละคน เช่น ในขณะที่คนอื่นๆนอนหลับอาจจะมีการทำงานหรือรับประทานอาหาร เวลาอาหารแต่ละมื้อไม่คงที่ขึ้นอยู่กับการจัดการในชีวิตประจำวันของสมาชิกแต่ละคน ในสภาพการณ์ที่แต่ละคนทำอะไรตามสบาย หากเมื่อใดที่ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อนั้นเราก็จะมองเห็นว่าครอบครัวแบบนี้ให้โอกาสแก่บุคคลที่จะดำเนินดำเนินชีวิตอย่างมีเสรีภาพ สร้างสรรค์ แต่หากเมื่อใดที่ดำเนินไปอย่างซุกซลัก เราก็จะมองเห็นว่าครอบครัวแบบนี้เป็นหนทางไปสู่ความแตกร้างได้ง่าย เด็กๆอาจจะถูกปล่อยปละละเลย ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเพียงพอ

7. สาเหตุของการสูบบุหรี่ในวัยรุ่น

ในเรื่องสาเหตุของการสูบบุหรี่ สมจิตต์ สุพรรณทัศน⁽⁶⁵⁾ ได้วิเคราะห์ประเด็นของการสูบบุหรี่ว่า อาจเป็นปัจจัยเดียวหรือหลายๆปัจจัยก็ได้ที่เกิดในคนคนนั้น แล้วส่งผลให้คนนั้นสูบบุหรี่ ซึ่งสรุปปัจจัยต่างๆได้ดังนี้

1. การเอาแบบอย่างตามกลุ่ม ในเด็กนักเรียนโดยเฉพาะวัยรุ่น มักจะใช้กลุ่มอ้างอิงเสมอ ในแง่ความคิด ความรู้สึก การกระทำ ทั้งนี้เพราะบุคคลต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม และต้องการการยอมรับจากกลุ่ม ซึ่งเข้าทำนองที่ว่า “เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม” เมื่อกลุ่มที่ตนเองใช้เป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) สูบบุหรี่ บุคคลที่ไม่สูบบุหรี่ในกลุ่มนั้นก็ย่อมมีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่ด้วย

2. การอยากลองทำ นักเรียนวัยรุ่นกำลังมีความกระตือรือร้นที่อยากรู้อยากลอง อยากมีประสบการณ์ต่างๆ ดังนั้นการสูบบุหรี่ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่เขายากลอง ซึ่งไม่ใช่สิ่งแปลกประหลาดแต่อย่างใด การทำครั้งแรกได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนร่วมกลุ่ม ยิ่งทำให้มีผลต่อการสูบบุหรี่ครั้งต่อไปมาก หรือรสชาติของการสูบบุหรี่ในครั้งแรกนั้นถูกรสนิมของเขา ก็ยังมีแนวโน้มที่จะสูบบุหรี่ต่อไปเพิ่มมากขึ้น

3. การเอาแบบอย่างตามบุคคลอื่น ในสังคมทุกสังคมจะมีบุคคลแทบทุกประเภทที่สูบบุหรี่เด็กนักเรียนจะเห็นพ่อแม่ ครูอาจารย์ ดาราภาพยนตร์ หรือแม้แต่แพทย์ที่สูบบุหรี่ ดังนั้นเด็กนักเรียนก็เอาตามอย่างบ้างโดยการลองสูบบุหรี่ดู

4. กิจกรรมสังคม ถ้าจะกล่าวว่าการสูบบุหรี่เป็นกิจกรรมหนึ่งของสังคมก็คงไม่ผิด เมื่อมีการรวมกลุ่มทางสังคม นอกจากจะมีกิจกรรมต่างๆ ประกอบกันแล้ว การดื่มเครื่องดื่มและการสูบบุหรี่มักจะตามมาเสมอ บุหรี่มีไว้ต้อนรับแขกในงานสังคม เช่นเดียวกับพวกเครื่องดื่มทั้งที่มีและไม่มีแอลกอฮอล์

5. ธรรมเนียม ในชุมชนบางแห่ง เช่น ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือรวมทั้งบางส่วนของประเทศไทย ซึ่งในสมัยโบราณจะเห็นได้ชัดว่า มีการจัดหมากพลู บุหรี่ต้อนรับแขก เมื่อแขกไปเยี่ยมก็ต้องมีการสูบบุหรี่ ไม่เช่นนั้นจะถือว่าไม่มีจิตใจเป็นมิตร การใช้บุหรี่ต้อนรับกลายเป็นการแสดงถึงน้ำใจไมตรีที่มีต่อกัน

6. ความต้องการหลีกเลี่ยงการต่อว่าหรือตำหนิตัว เด็กนักเรียนโดยเฉพาะวัยรุ่นเริ่มแสดงความเป็นผู้ชายให้สังคมได้รู้จัก ถ้าคนไหนสูบบุหรี่ไม่เป็นจะถูกตำหนิ หรือพูดจาถากถางด้วยคำว่า “เด็กทารก” “คางคก” “ตัวเมีย” ซึ่งแสดงว่าคนนั้นไม่มีลักษณะเป็นชาย เป็นการสร้างความคิดที่ผิดๆ ที่ว่าผู้ชายต้องสูบบุหรี่

7. กลไกของการปรับตัว (Mental Mechanism) บุคคลเป็นจำนวนมากใช้การสูบบุหรี่เป็นทางออกของความตึงเครียดทางอารมณ์ เมื่อเกิดความกดดันใจก็หันไปสูบบุหรี่ โดยหวังว่าการสูบบุหรี่จะช่วยระงับอาการเหล่านั้น

8. การมีบุหรี่จำหน่ายโดยทั่วไปและการโฆษณาทางสื่อมวลชน เพราะความสะดวกในการหาซื้อบุหรี่ซึ่งมีจำหน่ายอยู่ทั่วทุกหนทุกแห่ง และการหาซื้อบุหรี่ได้ง่ายจึงมีส่วนทำให้คนสูบบุหรี่มากขึ้น ถ้าการจำหน่ายบุหรี่มีเฉพาะที่และหาซื้อได้ยากแล้ว การสูบบุหรี่ก็คงจะลดเป็นจำนวนมาก ประกอบด้วยการโฆษณาทางสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ โทรทัศน์ ล้วนมีผลให้คนสูบบุหรี่

ทองหล่อ เดชไทย⁽⁶⁶⁾ ได้กล่าวถึงสาเหตุของการสูบบุหรี่และการติดบุหรี่ไว้ว่า

1. เป็นการกระตุ้น บุคคลจะใช้บุหรี่เพื่อกระตุ้นให้สามารถทำงานอย่างกระฉับกระเฉง ไม่เฉื่อยชาหรือช่วยให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เหน็ดเหนื่อย หรืออ่อนเพลีย
2. เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว เนื่องจากบางคนชอบดูดควันบุหรี่ที่ลอยขึ้นไปในอากาศหรือชอบกลิ่นบุหรือนอกจากนั้นยังพอใจในความเกี่ยวข้องกันระหว่างปากและมือขณะสูบบุหรี่อีกด้วย บุคคลประเภทนี้ไม่ชอบการที่จะปล่อยให้มือว่าง หรือขาดการเคลื่อนไหว เพราะอาจทำให้เกิดการประหม่า ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง โดยปกติแล้วบุคคลประเภทนี้เป็นคนที่มักจะติดกับกับกิจกรรมทางสังคมที่ไม่คุ้นเคย จึงจำเป็นต้องใช้บุหรี่ เป็นเครื่องนำทางหรือยึดเหนี่ยว เพื่อออกหรือปิดบังความรู้สึกที่ตื่นเต้นต่อสถานการณ์ต่างๆ
3. ช่วยผ่อนคลาย บุคคลที่สูบบุหรี่เพื่อการผ่อนคลายนี้ เป็นการแสดงพฤติกรรมที่มาจากการสร้างสถานการณ์ขึ้น เพราะผู้สูบบุหรี่มีความเชื่อว่าบุหรี่สามารถช่วยผ่อนคลายได้ เนื่องจากสูบบุหรี่ในช่วงเวลาที่สบายใจ เช่น ภายหลังจากรับประทานอาหารเช้าซึ่งตามความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่ทำให้สบายใจหรือผ่อนคลายนั้นเกิดจากกระบวนการย่อยอาหาร การสูบบุหรี่ในช่วงนี้จึงทำให้รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายได้
4. เป็นการระบาย บุคคลบางคนจะสูบบุหรี่ เพื่อลดหรือขจัดความรู้สึกทางลบต่างๆ ที่เกิดขึ้นขณะมีความเครียดหรือไม่สบายใจ ในกรณีนี้เป็นการใช้บุหรี่เพื่อระบายอารมณ์เครียดเช่นเดียวกับยากล่อมประสาทซึ่งจะพบได้ในบางคนที่จะพยายามแก้ปัญหาส่วนตัวบางอย่างด้วยการสูบบุหรี่
5. เนื่องจากความอยาก ปกติสารที่รู้จักในนาม นิโคติน ซึ่งพบในใบยาสูบนั้น จะสามารถทำให้เกิดผลเช่นเดียวกับยาเสพติดอื่นๆ คืออาจทำให้มีอาการไม่พึงปรารถนาอันเนื่องมาจากการหยุดหรือเลิกใช้ เพราะนิโคตินที่สะสมในร่างกายจะทำให้เกิดความต้องการ หรือความอยากในการสูบบุหรี่เรื่อยๆ
6. นิสัย สำหรับกรณีนี้เป็นการที่บุคคลจุดบุหรี่ย่างลึมตัว ซึ่งเป็นการกระทำที่เรียกว่าเป็นนิสัย บางครั้งอาจจุดมวนใหม่ทั้งๆที่มวนเก่ากำลังวางอยู่ในที่เขี่ยบุหรี่ทั้งนี้เพราะบุคคลเกิดความเคยชินกับการได้ใช้ริมฝีปากสัมผัสกับบุหรี่ยุ่ตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ทำให้การสูบบุหรี่กลายเป็นส่วนหนึ่งของกิจวัตรประจำวันที่ต้องกระทำร่วมกับกิจกรรมอื่นๆ เช่น ขณะใช้ความคิดหรือดื่มกาแฟ เป็นต้น

ในทางจิตวิทยาของการสูบบุหรี่ ได้อธิบายสาเหตุที่ทำให้คนติดบุหรี่มี 3 สาเหตุ⁽⁶⁷⁾ คือ

1. เหตุกระตุ้น
2. เหตุสนับสนุน
3. เหตุโน้มเอียงในบุคลิกภาพ

1. เหตุกระตุ้น เป็นสาเหตุจากความเครียดอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในร่างกาย จิตใจ และสังคมโดยเฉพาะวัยรุ่น เช่น ความประหม่า เชน กระสับกระส่าย อึดอัด กลุ้มใจ ฯลฯ จึงใช้ บุหรี่เป็นที่พึ่งเพราะจะช่วยให้มีอะไรทำ หายใจ หายประหม่า สมองแจ่มขึ้น ทำงานคล่องขึ้น ทำให้ ใจเย็นขึ้นหายอึดอัด สบายใจขึ้น

2. เหตุสนับสนุน ได้แก่ การได้มาหรือการซื้อหาบุหรี่ได้ง่าย เช่น อยู่ในร้านขายบุหรี่ พ่อ แม่สูบบุหรี่ เพื่อนทั้งกลุ่มสูบบุหรี่เป็นส่วนมาก ได้รับการโฆษณาเชิญชวนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยนักขายผู้ที่เด่นๆ เช่น ดารา ศิลปินชื่อดังที่ปรากฏในภาพยนตร์ทีวี หรือตามป้ายโฆษณาต่างๆ เหล่านี้จะมีผลสูงต่อเด็กก่อนวัยรุ่น และวัยรุ่น

3. เหตุโน้มเอียงในบุคลิกภาพ ได้แก่ พันธุกรรม และองค์ประกอบในบุคลิกภาพทางด้านพันธุ กรรม มีนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างนิสัยในการสูบบุหรี่กับ ลักษณะอื่นๆ ที่ได้มาจากพันธุกรรมว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกัน ซึ่งทำนองเดียวกันกับคน ติดเหล้า มักมีประวัติการใช้เหล้าสูงในพ่อแม่ ทางด้านองค์ประกอบทางบุคลิกภาพ มีการศึกษา วิจัยหลายเรื่องพบว่า คนที่สูบบุหรี่และคนที่ไม่สูบบุหรี่มีบุคลิกภาพแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญ และพบว่า คนที่ชอบสูบบุหรี่มักเป็นคนหุนหัน เปิดเผย กระตือรือร้น ต้องการต่อต้าน อำนาจบังคับบัญชา ผู้สูบบุหรี่ส่วนหนึ่งมีลักษณะอารมณ์ตึงเครียด วิตกกังวล เจ้าอารมณ์ มี ลักษณะทางประสาท ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้คนหันไปพึ่งบุหรี่

8. อำนาจในครอบครัว แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ⁽⁶⁸⁾

8.1 แบบปิตาธิปไตย (Patriarchal family) คือบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจ หน้าที่ในการจัดการทุกประเภท โดยมีภรรยาและบุตร เป็นฝ่ายคล้อยตามหรือคอยรับคำสั่ง

8.2 แบบมาตาธิปไตย (Matriarchal family) คือมารดาได้ชื่อว่าเป็นหัวหน้าครอบครัว แต่อำนาจที่แท้จริงอาจอยู่กับผู้ชายที่เป็นญาติใกล้ชิดหัวหน้าครอบครัว

8.3 แบบมีอำนาจเท่าเทียมกัน (Equalitarian family) คือ สามี และภรรยา มีความ เสมอภาคกัน มีการตัดสินใจแก้ปัญหาและออกความเห็นร่วมกัน

ครอบครัวแบบปิตาธิปไตย (Patriarchal family) เป็นครอบครัวที่บิดา มีอำนาจการตัดสินใจ ภรรยาและบุตรอยู่ภายใต้การควบคุมและมีความคิดเห็นคล้อยตามบิดา ถ้าครัวเรือนที่เป็นปิตาธิปไตยอย่างเคร่งครัด ภรรยาจะไม่มีสิทธิตัดสินใจใดๆทั้งสิ้น ครอบครัวแบบนี้จะมีปรากฏแพร่หลายในทุกสังคม ในทางตรงกันข้ามครอบครัวแบบมาตริธิปไตย (Matriarchal family) การตัดสินใจภายในครอบครัวขึ้นอยู่กับฝ่ายมารดาหรือภรรยา รูปแบบที่สองนี้มักจะมีในสังคมที่นิยมการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนหลังการสมรสอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิง (Matrilocal family) เช่นในสังคมของ Hopi, Iroquois และ Navajo ส่วนรูปแบบสุดท้าย คือครอบครัวแบบมีอำนาจเท่าเทียมกัน (Equalitarian family) สามีและภรรยามีอำนาจการตัดสินใจร่วมกันในครอบครัว

George Peter Murdock ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยา⁽⁶⁷⁾ ค้นพบว่ามีกรอบรับอย่างแพร่หลายระหว่างความสัมพันธ์ของรูปแบบครอบครัวแบบปิตาธิปไตย กับปัจจัยทางเศรษฐกิจของสังคม เครื่องมือการเกษตรกรรม ลูกจ้าง สัตว์เลี้ยง เงิน และภาวะสงคราม เป็นส่วนประกอบทำให้ผู้ชายมีสถานภาพสูงขึ้น มีการสืบเชื้อสายฝ่ายบิดา (Patrilineal descent) และตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนหลังการสมรสอยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย (Patrilocal family) ส่วนครอบครัวแบบมาตริธิปไตยมีปรากฏให้เห็นน้อยกว่าแบบปิตาธิปไตย และอำนาจการตัดสินใจที่แท้จริงมักจะอยู่ที่ บิดาหรือพี่ชายของเธอ และจากการศึกษาเปรียบเทียบครอบครัวในสังคมต่างๆ นักสังคมวิทยาชื่อ William Good อธิบายว่า ครอบครัวของสังคมต่างๆ ทั่วไป มีแนวโน้มเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวที่สามีและภรรยามีอำนาจเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในชุมชนอุตสาหกรรม

จากการศึกษาของ รุ่งพันธุ์ เสงษ์ศรี⁽⁶⁸⁾ ได้จำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออำนาจในการตัดสินใจของคู่สมรส เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ เพศ อายุ และการศึกษาปัจจัยดังกล่าวนี้ ที่เด่นชัดคือปัจจัยทางเศรษฐกิจ ถ้าฝ่ายใดมีความสามารถในการหารายได้มาก อำนาจในการตัดสินใจในครอบครัวก็มีมากด้วย มิได้จำกัดอยู่กับฝ่ายสามีเท่านั้น ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของ นภาพรณ หนะวานนท์ ที่อธิบายว่า การออกไปทำงานนอกบ้านของภรรยา ทำให้ภรรยาเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆของครอบครัวเพิ่มขึ้น สามีและภรรยาเปลี่ยนแปลงความคิดที่ว่าสามีควรเป็นใหญ่ในครอบครัว ไปสู่ความคิดที่ว่าสามีและภรรยาควรมีอำนาจเท่าเทียมกันมากขึ้น

ขณะเดียวกันเมื่อนำเอาชุมชนที่มีระดับความเป็นเมืองต่างกันมาศึกษาเปรียบเทียบกัน มีผลทำให้อำนาจในครอบครัวต่างกันอีกด้วย

9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. พรทิพย์ จิตรธร⁽⁷¹⁾ ศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ผู้ป่วยซึ่งมารับการบำบัดรักษายาเสพติด รายงานว่าเด็กที่ถูกชักจูงให้ไปติดยาเสพติด มาจากครอบครัวที่มีปัญหา เด็กขาดความอบอุ่น ไม่ได้รับความเอาใจใส่ จากบิดามารดาตั้งแต่เด็ก

2. สุชาติ บัณฑิตนันท์กุล⁽⁷²⁾ ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กในสวนกลางและสวนภูมิภาค ผลการวิจัยพบว่าสิ่งที่ผู้ติดยาเสพติดกลุ่มที่ศึกษาปรารถนามากที่สุด คือต้องการความรักจากพ่อแม่

3. นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว และคณะ⁽⁷³⁾ รายงานว่านักเรียนที่ติดยามีจำนวนมากที่คิดว่าตนได้รับความรักและความเอาใจใส่ดูแลจากบิดามารดาน้อยกว่าเพื่อน ๆ ที่ไม่ติดยา

4. นพพร พานิชสุข⁽⁴¹⁾ พบว่าคนไข้ชายที่มารับการรักษาเสพติดที่โรงพยาบาลธัญญรักษ์ ส่วนมากแม้จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาตั้งแต่เด็กจนถึงวัยรุ่นก็ตาม แต่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวระหว่างบิดามารดาและบุตรมีน้อยมาก เช่นเด็กไม่ได้รับความอบอุ่น และไม่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับบิดามารดาเท่าที่ควร นอกจากนี้บิดามารดาไม่เข้าใจบุตร มีความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน ทำให้เด็กเกิดความเบื่อหน่าย รู้สึกว่าเหว่ ชาติที่พึงทวงใจทำให้มีความรู้สึกอยากหนีออกจากบ้าน

5. แคพเพลน และ มาร์ติน⁽³⁰⁾ ได้ประมวลผลการวิจัยของ แคนเดล และคณะ (Kaplan & Martin, 1984 อ้างจาก Kandel et al., 1978) พบว่า มีลักษณะต่าง ๆ หลายประการที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับวัยรุ่น ซึ่งเป็นตัวทำนายได้ว่า เป็นสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นหันไปสูบบุหรี่ ลักษณะสำคัญประการหนึ่งก็คือ พ่อแม่และลูกขาดความใกล้ชิดกัน และแม่ไม่ได้ทำกิจกรรมร่วมกับลูกอีกด้วย

6. นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว และคณะ⁽⁷³⁾ ได้ทำการวิจัยสำรวจนักเรียนไทยติดยาเมื่อ พ.ศ.2516 พบว่าบิดามารดาของนักเรียนที่ติดยาเสพติดให้โทษ ส่วนใหญ่มีบิดามารดาที่สูบบุหรี่หรือดื่มสุรา นอกจากนี้ยังพบอีกว่า นักเรียนที่ติดยาเสพติดให้โทษส่วนมากมักติดยาหรือสูบบุหรี่มาก่อน

7. จิตรา ฝ้าทรัพย์⁽⁷⁴⁾ รายงานว่า กลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจปานกลาง ติดยาเสพติดมากที่สุด (ร้อยละ 58) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจต่ำ (ร้อยละ 25) ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจสูง มีจำนวนผู้ติดยาเสพติดน้อยที่สุด (ร้อยละ 17)

8. ศิริพร เกษนุรมย์⁽⁷⁵⁾ ซึ่งศึกษาสภาพภายในครอบครัวของเด็กวัยรุ่นที่ติดยาเสพติด ซึ่งเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลกรุงเทพมหานคร พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นวัยรุ่นอายุ 13-18 ปี ซึ่งติดยาเสพติดมากที่สุด มักมาจากครอบครัวที่มีสมาชิก 4-8 คน ซึ่งนับว่าเป็นครอบครัวใหญ่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดีต่อกัน

9. สมจิตร วัฒนายากุล และคณะ⁽⁷⁶⁾ วิเคราะห์เกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนจากศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง พบว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา แต่มักขาดความเอาใจใส่ ความรัก และความอบอุ่นจากครอบครัว เด็กเหล่านี้ให้ทัศนะต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวว่า มารดาไม่ค่อยเข้าใจและยอมรับ ส่วนบิดารักมากแต่สนใจและเอาใจใสน้อย บรรยากาศในบ้านค่อนข้างตึงเครียด เด็กไม่สนิทกับพี่น้องทะเลาะกันรุนแรงบ่อย บิดามารดาทะเลาะและทุบตีกัน ระเบียบในบ้านมีน้อย บิดามารดาควบคุมและลงโทษบ่อย

10. สนิท สมัครงการ และคณะ⁽⁷⁷⁾ ได้ทำการศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมและทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของคนหนุ่มสาวไทย" ผลปรากฏว่าผู้ติดยาเกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย โดยส่วนมากมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง (43.5%) และระดับยากจน (40.8%) และสาเหตุที่ติดยาเสพติดมาจากปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพ ความอ่อนแอทางด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่ไม่ราบรื่น และมีมูลเหตุจูงใจมาจากความอยากรทดลอง ถูกเพื่อนชักจูง และมีปัญหาในด้านการดำเนินชีวิต เรียงตามลำดับ

11. ยุบลวรรณ ประมวลรัฐการ⁽⁷⁸⁾ ได้ศึกษาวิจัย "ตัวแบบสมมติฐานการใช้อยาหรือสิ่งเสพติดในวัยรุ่น" ทดสอบเฉพาะนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ อ. เมือง จ.นนทบุรี โดยใช้ตัวแบบสมมติฐานที่ประกอบด้วย 6 มิโนทัศน์ คือ การใช้อยาหรือสิ่งเสพติดในวัยรุ่นการคบเพื่อนที่ใช้อยาหรือสิ่งเสพติด ความเชื่อในค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ความยึดมั่นผูกพันต่อ

การกระทำที่สังคมยอมรับ ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน ความรู้สึกผูกพันต่อบิดามารดาซึ่งใช้การทดสอบ 2 ขั้นตอนโดยใช้เทคนิควิถีวิเคราะห์ (path analysis) คือ รวมประเภทของยาเสพติด และแยกประเภทของยาเสพติดออกจากกัน ผลการวิจัยปรากฏว่า การทดสอบตัวแบบโดยรวมประเภทจะเห็นว่าการคบเพื่อนที่ใช้ยาเสพติด ความยึดมั่นผูกพันต่อการกระทำที่สังคมยอมรับ ความเชื่อในค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม มีผลกระทบโดยตรงต่อการใช้ยาเสพติด และการทดสอบโดยแยกประเภทของยาพบว่าตัวแบบที่สร้างขึ้นสามารถอธิบายการสูบบุหรี่ของวัยรุ่นได้มากที่สุด รองลงมาคือ ทัศนคติ และแอลกอฮอล์

12. สุพจน์ เด่นดวง⁽⁷⁹⁾ ได้ทำการวิจัยเรื่องบทบาทของบุคคลสำคัญที่มีต่อผู้ติดยาเสพติดพบว่า การติดยาเสพติดขึ้นอยู่กับความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง ความสัมพันธ์กับบิดา การมีเพื่อนที่โรงเรียนติดยาเสพติด เพื่อนที่บ้านติดยาเสพติด

13. สนิทน์ ลักษณะชัย⁽⁸⁰⁾ พบว่า วัยรุ่นที่ติดเฮโรอีนอายุระหว่าง 13-20 ปี ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลธัญญรักษ์ และโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องความอบอุ่นระหว่างวัยรุ่นกับบิดามารดา และพี่น้อง ระหว่างก่อนติดและหลังติด โดยมีเรื่องขัดใจหรือไม่พอใจกับมารดามีเรื่องทะเลาะกับพี่น้องมากขึ้น นอกจากนี้ความรับผิดชอบกับครอบครัวก็น้อยลง กลับบ้านไม่ตรงเวลามากขึ้น มีการคบเพื่อนน้อยลงหลังติดยาเสพติด

14. Needle, Su และ Doherty⁽⁸¹⁾ ได้ทำการศึกษาแบบ longitudinal study โดยทำการเก็บข้อมูลจากนักเรียนวัยรุ่น 508 ครอบครัว ที่แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว ที่พอกับแม่หย่าร้างกันเมื่อลูกอยู่ในวัยเด็ก กลุ่มวัยรุ่นที่พ่อแม่หย่าร้างกันเมื่อลูกกำลังอยู่ในวัยรุ่น และวัยรุ่นในครอบครัวปกติ พบว่า กลุ่มวัยรุ่นที่มีพ่อแม่หย่าร้างกันขณะที่ลูกอยู่ในวัยรุ่น มีอัตราการเกี่ยวข้องกับการใช้สารเสพติดมากกว่า 2 กลุ่มที่กล่าวถึง

15. Flewelling และ Bauman⁽⁸²⁾ ที่ได้ศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นอายุ 12-14 ปี จำนวน 2,102 คนที่อยู่ในครอบครัวปกติ ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว และ ครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ พบว่า มีการใช้บุหรี่ เหล้า ทัศนคติ และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ในกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูเพียงคนเดียว กับ กลุ่มวัยรุ่นในครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่แต่งงาน

ใหม่มากกว่า กลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัว เมื่อควบคุมตัวแปร เรื่องอายุ สีผิว เพศ และ การศึกษา ของมารดาแล้ว

16. ศศิวิมล โสภณพันธ์⁽⁸³⁾ ลำดับการเกิดกับการปรับตัว ผลการวิจัยพบว่า 1) ลูกคนโต คนกลาง และคนเล็ก มีปัญหาการปรับตัว ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน 2) คะแนนความเห็นจากครู มีความสัมพันธ์กับคะแนนปัญหาของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตามลำดับ ว่าเกี่ยวข้องกับการมีปัญหาของเด็ก อายุของ บิดา อายุของมารดา และอายุของพี่น้องร่วมบิดาของเด็กมีปัญหาน้อยกว่าเด็กไม่มีปัญหาที่ระดับ ความมีนัยสำคัญ .05 ส่วนจำนวนสมาชิกในบ้านและจำนวนพี่น้องร่วมบิดามารดาของเด็กมี ปัญหาและเด็กไม่มีปัญหาไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

กรอบแนวคิดในการทำการวิจัย (Conceptual Framework)

